

Rozdział I. ZASADY OGÓLNE

Rozdział II. OGÓLNA STRUKTURA I ZADANIA PIONU OPERACYJNEGO
ZARZĄDU II SZTABU GENERALNEGO

A. Agenturalny wywiad strategiczny

B. Agenturalny wywiad operacyjny

C. Zasady współdziałania agenturalnego wywiadu strategicznego i agenturalnego wywiadu operacyjnego

Rozdział III. SKŁAD I ORGANIZACJA APARATU WYWIADOWCZEGO

A. Krajowy aparat wywiadowczy

a) krajowy aparat centralny

b) krajowy aparat terenowy

c) aparat pod przykryciem instytucji cywilnych w kraju

d) krajowy aparat pomocniczy

B. Zagraniczny aparat wywiadowczy

a) aparat zagraniczny pod przykryciem

b) aparat nielegalny

c) agentura pomocnicza

d) organizacja rezydentur i innych ogniw wywiadowczych

Rozdział IV. PODSTAWOWE ZASADY, FORMY I METODY PRACY OPERACYJNEJ

A. Planowanie pracy operacyjnej

B. Zasady prowadzenia pracy typowniczo-werbunkowej

C. Kierowanie pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego

a) zasady ogólne

b) kierowanie pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego pod przykryciem

c) kierowanie pracą wywiadowczą współpracowników

d) kierowanie agentami

e) kierowanie pracą nielegalną i nielegalnych pracowników wywiadu

f) kierowanie pracą nielegalnego aparatu wywiadowczego w okresie wojny

g) sporządzanie meldunków o wypadkach nadzwyczajnych

D. Zasady konspiracji w wywiadzie

Strona 208 z 374

E. Źródła i sposoby zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych przez aparat zagraniczny

a) źródła informacji

b) sposoby zdobywania informacji i materiałów

F. Technika wywiadowcza

G. Szkolenie wywiadowcze

a) szkolenie aparatu kadrowego

a) szkolenie współpracowników

c) szkolenie nielegalnych

d) szkolenie nielegalnych pracowników wywiadu

e) szkolenie agentów

f) szkolenie osób pomocniczego aparatu wywiadowczego

H Sprawozdawczość, dokumentacja operacyjna oraz ewidencja osobowa

Rozdział V. ŁĄCZNOŚĆ WYWIADOWCZA

Rozdział VI. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Strona 209 z 374

R o z d z i a ł I

ZASADY OGÓLNE

1. Centralnym organem wywiadu wojskowego jest Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego powołany do planowania, organizowania i prowadzenia działalności wywiadowczej.

Głównym zadaniem wywiadu wojskowego jest zdobywanie, opracowywanie i przekazywanie kierownictwu Partii i Rządu, kierownictwu Ministerstwa Obrony Narodowej i siłom zbrojnym PRL materiałów i informacji wywiadowczych o potencjalnych przeciwnikach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i państw wspólnoty socjalistycznej.

Zarząd II Sztabu Generalnego WP, realizując powyższe zadania, zabezpiecza organizacyjnie warunki ciągłego prowadzenia działalności wywiadowczej zarówno w okresie pokojowym, zagrożenia zewnętrznego, jak i konfliktu zbrojnego.

2. Zarząd II Sztabu Generalnego, działając poprzez wyspecjalizowane komórki Pionu Operacyjnego, zabezpiecza w okresie pokoju, zagrożenia bezpieczeństwa PRL i wojny stały dopływ informacji z ośrodków dyspozycji politycznych, dowództw, jednostek i baz wojskowych, ośrodków naukowo-badawczych i organów administracji państwowej potencjalnych przeciwników, organizuje niezbędne ogniwa aparatu wywiadowczego i kieruje ich pracą.

3. Organem powołanym do organizacji i kierowania aparatem wywiadowczym zarówno w kraju, jak i za granicą jest Pion Operacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Pod tą nazwą rozumie się zespół komórek podległych Zastępcy Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

Szczegółową strukturę organizacyjną Pionu Operacyjnego określa Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

4. Zarząd II Sztabu Generalnego wykonuje swoje zadania współdziałając z pokrewnymi komórkami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz w niezbędnym zakresie z niektórymi organami administracji państwowej PRL i organami wywiadu wojskowego państw Układu Warszawskiego.

5. Ze względu na zakres zadań i charakter działania wywiad wojskowy dzieli się na dwie podstawowe służby: służbę operacyjną i służbę informacyjną oraz specjalistyczne działy zabezpieczające działalność wywiadowczą.

6. Instrukcja zawiera podstawowe zasady organizacji i prowadzenia pracy wywiadowczej. Postanowienia dotyczące innych problemów wywiadu wojskowego, nie ujęte w niniejszej instrukcji, określają odrębne przepisy.

Strona 210 z 374

Rozdział II

OGÓLNA STRUKTURA I ZADANIA PIONU OPERACYJNEGO ZARZĄDU II SZTABU GENERALNEGO

A. AGENTURALNY WYWIAD STRATEGICZNY

7. Agenturalny wywiad strategiczny - jest to zorganizowany zespół sił i środków przeznaczony do zdobywania w okresie pokoju i wojny materiałów i informacji wywiadowczych dotyczących głównie:

- tendencji i kierunków rozwoju polityki i strategii głównych państw kapitalistycznych, bloków polityczno-wojskowych, w szczególności NATO;
- tendencji i kierunków rozwoju sił zbrojnych i uzbrojenia, działalności w zakresie organizacyjno-mobilizacyjnym i szkoleniowym, stanu gotowości i możliwości operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz operacyjnego przygotowania terenu na europejskim teatrze wojny;
- sytuacji ekonomicznej, rozwoju ekonomiki, głównie w aspekcie rozbudowy przemysłu

zbrojeniowego, rozwoju prac naukowo-badawczych.

Zasięg działania agenturalnego wywiadu strategicznego wynika z zadań stawianych Zarządowi II przez kierownictwo MON i Sztab Generalny WP. Główny wysiłek działalności agenturalnego wywiadu strategicznego jest skierowany przeciwko potencjalnym przeciwnikom, a przede wszystkim państwom NATO, z uwzględnieniem stopnia zagrożenia przez nich terytorium PRL.

8. Organizowaniem i prowadzeniem agenturalnego wywiadu strategicznego na szczeblu Zarządu II Sztabu Generalnego WP (Centrali) zajmują się operacyjne oddziały kierunkowe. Kierują one bezpośrednio pracą podległego im krajowego i zagranicznego aparatu wywiadowczego. Podstawowe zadania wywiadowcze dla agenturalnego wywiadu strategicznego opracowuje Pion Informacyjny Zarządu II w oparciu o wytyczne Ministra Obrony Narodowej i Szefa Sztabu Generalnego oraz zapotrzebowania dowództw i instytucji wojskowych szczebla centralnego.

Działalność agenturalnego wywiadu strategicznego jest ukierunkowana na realizację podstawowych, planowych zadań wywiadowczych. W państwach głównego zainteresowania działalność ta koncentruje się przede wszystkim na agenturalnej

Strona 211 z 374

penetracji wyselekcjonowanych obiektów o znaczeniu strategicznym. Wybór tych obiektów dokonywany jest przez Pion Informacyjny.

9. Do głównych przedsięwzięć agenturalno-operacyjnych zalicza się:

- prowadzenie ukierunkowanej pracy typowniczo-werbunkowej, mającej na celu tworzenie i rozbudowę cennej agentury, głęboko zakonspirowanej i uplasowanej na ważnych obiektach za interesowania wywiadowczego;
- organizowanie i właściwe ukierunkowywanie działalności aparatu wywiadowczego pod przykryciem;
- planową rozbudowę nielegalnego aparatu wywiadowczego;
- organizowanie agentury pomocniczej, zabezpieczającej pracę operacyjną;
- organizowanie i utrzymywanie niezawodnej, bezpiecznej łączności wywiadowczej;
- bieżące kierowanie pracą poszczególnych ogniw aparatu wywiadowczego poprzez stawianie zadań, udzielanie wytycznych, planowanie operacji i nadzorowanie ich wykonania;
- materiałowo-techniczne zabezpieczenie pracy operacyjnej;
- szkolenie i przygotowywanie aparatu wywiadowczego do wykonania zadań;
- utrzymywanie w pełnej gotowości mobilizacyjnej sił i środków wywiadu;
- rozpracowywanie sytuacji wywiadowczej i analizowanie zachodzących w niej zmian, uogólnianie doświadczeń oraz ulepszanie istniejących i wypracowywanie nowych form i metod pracy operacyjnej.

B. AGENTURALNY WYWIAD OPERACYJNY

10. Agenturalny wywiad operacyjny jest jednym z rodzajów wojskowego rozpoznania operacyjnego Sił Zbrojnych PRL. Zorganizowany jako wyodrębniony oddział w Pionie Operacyjnym Zarządu II Sztabu Generalnego, w okresie pokoju stanowi jego integralną część. Agenturalny wywiad operacyjny organizuje i prowadzi działalność na terenie państw wywiadowczego zainteresowania w celu zdobywania, opracowywania i przekazywania kierownictwu Ministerstwa Obrony Narodowej informacji dotyczących sił zbrojnych i przygotowań wojennych potencjalnych przeciwników, a także wykrycia na czas przygotowań do rozpoczęcia działań zaczepnych przeciwko państwom wspólnoty socjalistycznej. Oddział Agenturalnego

Strona 212 z 374

Wywiadu Operacyjnego kieruje pracą agentury wywiadu operacyjnego, działającej z pozycji kraju i za granicą. Oddział AWO zajmuje się ponadto organizowaniem i

przygotowywaniem rezerwy wywiadowców przewidzianych do użycia na wypadek wojny.

11. Działalność wywiadowcza AWO koncentruje się na wyselekcjonowanych obiektach wywiadowczego zainteresowania, do których należą:

- dowództwa rodzajów sił zbrojnych, okręgów wojskowych, związków operacyjnych i taktycznych państw NATO;
- operacyjne przygotowanie i rozwinięcie wojsk szczebla operacyjnego;
- siły i środki napadu jądrowego szczebla operacyjnego;
- obiekty OPT;
- wojskowe ośrodki naukowo-badawcze oraz pokrewne instytucje cywilne pracujące na użytek sił zbrojnych;
- ośrodki badań jądrowych i przemysłu jądrowego;
- kluczowe zakłady przemysłowe, głównie przemysłu zbrojeniowego.

12. Zadania wywiadowcze dla AWO w okresie pokoju są opracowywane przez Pion Operacyjny i Informacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego WP; zadania te mają na celu zabezpieczenie potrzeb planowania operacyjnego, prowadzonego przez Sztab Generalny WP, z przeznaczeniem dla dowództw szczebla operacyjnego.

13. W okresie zagrożenia i wojny Oddział AWO, po przeprowadzonej mobilizacji, przechodzi do Zarządu Rozpoznawczego Sztabu Frontu i stanowi jedną z organizacyjnych komórek tego Zarządu.

14. W skład Oddziału Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego wchodzi wydziały operacyjne rozmieszczone na terenie kraju. Każdy wydział operacyjny, organizacyjnie przystosowany do samodzielnego działania w terenie, jest odpowiedzialny za organizowanie i prowadzenie działalności wywiadowczej w przydzielonej mu strefie wywiadowczego zainteresowania.

15. Aparat wywiadowczy agenturalnego wywiadu operacyjnego dzieli się na:

- aparat krajowy;
- aparat pod przykryciem legalnym;
- aparat nielegalny.

Strona 213 z 374

Szczegółowa struktura organizacyjna i zakres działania AWO ujęte są w oddzielnym dokumencie - „Ramowy zakres działania agenturalnego wywiadu operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego”.

C. ZASADY WSPÓLDZIAŁANIA AGENTURALNEGO WYWIADU STRATEGICZNEGO I AGENTURALNEGO WYWIADU OPERACYJNEGO

16. Agenturalny wywiad strategiczny obejmuje swoim zasięgiem także rejony działalności AWO, przestrzegając podziału zadań organizacyjnych.

17. W sprawach organizacyjnych współdziałanie i koordynacja odnosi się przede wszystkim do następujących zagadnień:

- wzajemnego przekazywania agentów **w** zależności od możliwości ich wykorzystania oraz naprowadzeń na interesujące osoby, typowane na kandydatów do współpracy;
- pomocy w zabezpieczeniu niektórych operacji wywiadowczych;
- wzajemnej pomocy w rozpracowaniu sytuacji legalizacyjnej i zdobywaniu dokumentów legalizacyjnych;
- wymiany informacji o sytuacji wywiadowczej oraz doświadczeń na temat form i metod pracy operacyjnej.

18. Czynności wchodzące w zakres współdziałania obydwu rodzajów wywiadu są realizowane na szczeblu oddziałów Pionu Operacyjnego w oparciu o wytyczne i instrukcje Zastępcy Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

Strona 214 z 374

R o z d z i a ł I I I I

SKŁAD I ORGANIZACJA APARATU WYWIADOWCZEGO

A. KRAJOWY APARAT WYWIADOWCZY

19. W skład krajowego aparatu wywiadowczego wchodzi:

- krajowy aparat centralny;
- krajowy aparat terenowy;
- aparat pod przykryciem instytucji cywilnych **w kraju**;
- krajowy aparat pomocniczy.

a) **Krajowy aparat centralny**

20. W skład krajowego aparatu centralnego wchodzi kadrowi pracownicy wywiadu pracujący w Centrali. Aparat centralny **jest** organem kierującym całokształtem przedsięwzięć agenturalnego wywiadu strategicznego i agenturalnego wywiadu operacyjnego. Jest on zorganizowany zgodnie z etatem Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Pracownicy tego aparatu wykonują zadania według za kresu i obowiązków, określonych przez Zastępcę Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych dla poszczególnych stanowisk i osób funkcyjnych.

b) **Krajowy aparat terenowy**

21. W skład krajowego aparatu terenowego wchodzi kadrowi pracownicy wywiadu zatrudnieni w terenowych komórkach wywiadowczych, podległych **w** okresie pokoju Centrali.

c) **Aparat pod przykryciem instytucji cywilnych w kraju**

22. W skład aparatu pod przykryciem instytucji cywilnych w kraju wchodzi pracownicy kadrowi wywiadu oraz współpracownicy. **Pracownicy kadrowi pod przykryciem** stanowią grupę oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego WP, skierowanych na podstawie odpowiednio opracowanej i zalegalizowanej legendy do *Strona 215 z 374*

pracy w państwowych instytucjach cywilnych w celu wykonywania zadań wywiadowczych z pozycji kraju oraz **w** okresie delegowania ich do pracy na placówkach i w przedstawicielstwach PRL, w organizacjach międzynarodowych za granicą lub w czasie okresowych wyjazdów służbowych za granicę. Oficerowie pracujący pod przykryciem, oprócz wymagań stawianych kadrowym pracownikom wywiadu, powinni dodatkowo posiadać odpowiednie przygotowanie zawodowe do wykonywania funkcji służbowych w instytucji przy krycia.

Szczegółowe zasady naboru, szkolenia, legalizacji i plasowania oficerów pod przykryciem instytucji cywilnych określa „Instrukcja o zasadach naboru, legalizacji i pracy oficerów pod przykryciem urzędów i instytucji cywilnych PRL”.

23. **Współpracownicy** - są to obywatele polscy pozyskani do wspól pracy z wywiadem wojskowym. Współpracowników typuje się i werbuje spośród osób, które z tytułu zajmowanych stanowisk służbowych w cywilnych instytucjach

państwowych, kierowani są do pracy w polskich przedstawicielstwach i placówkach zagranicznych, względnie utrzymują kontakty z cudzoziemcami (instytucjami zagranicznymi) lub wyjeżdżają systematycznie za granicę. Współpracownikami mogą być również osoby posiadające możliwości realizowania niektórych pomocniczych zadań operacyjnych na terenie kraju, jak na przykład kierownicy komórek kadrowych central handlu zagranicznego, niektórych ministerstw, wyższych uczelni, przedsiębiorstw transportowych, mających związki z zagranicą.

Typując kandydatów na współpracowników należy uwzględniać konkretne potrzeby, cel werbunku i przydatność kandydata, określone zadaniami oraz wymogami pracy wywiadowczej.

Podstawowymi motywami pozyskiwania współpracowników do pracy wywiadowczej jest ich patriotyczne zaangażowanie poparte często pobudkami materialnymi.

Głównymi kryteriami doboru kandydatów na współpracowników są:

- wysoka świadomość ideowo-polityczna;
- posiadanie z zasady wyższego wykształcenia i odpowiednich kwalifikacji zawodowych;

- pozytywne cechy osobowości;

Strona 216 z 374

- dobra znajomość języków obcych;
- odpowiednie doświadczenie życiowe, wiek i stan zdrowotny;
- obiektywne i subiektywne możliwości wywiadowcze.

Przy typowaniu kandydatów na współpracowników nie należy brać pod uwagę osób zajmujących wysokie stanowiska w hierarchii państwowej (od dyrektora departamentu wzwyż, kierowników przedstawicielstw dyplomatycznych PRL itp.) oraz pracowników aparatu partyjnego.

24. Aparat wywiadowczy pod przykryciem jest organizowany przez wywiad strategiczny. W państwach głównego zainteresowania wywiadowczego może on być wykorzystywany w zasadzie tylko w okresie pokoju i przy istnieniu poprawnych stosunków międzynarodowych.

d) Krajowy aparat pomocniczy

25. W skład krajowego aparatu pomocniczego wchodzi adresówki, telefony konspiracyjne, agenci przebywający stale w Polsce (przerzuceni do Polski w wyniku wstąpienia lub grożącego im niebezpieczeństwa) i wykorzystywani dorywczo do realizacji niektórych zadań wywiadowczych z pozycji kraju oraz inne osoby, świadczące usługi naszemu wywiadowi.

B. ZAGRANICZNY APARAT WYWIADOWCZY

26. Zagraniczny aparat wywiadowczy dzieli się na:

- aparat zagraniczny pod przykryciem;
- aparat nielegalny;
- agentura pomocnicza.

a) Aparat zagraniczny pod przykryciem

27. W skład aparatu zagranicznego pod przykryciem wchodzi:

- -pracownicy kadrowi wywiadu zatrudnieni w attachatach wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych PRL w krajach zainteresowania wywiadowczego;

Strona 217 z 374

- pracownicy kadrowi wywiadu pracujący za granicą pod przykryciem

oficjalnych przedstawicielstw polskich (ambasady, misje, konsulaty, przedstawicielstwa handlowe, lotnicze biura podróży), przedsiębiorstw i instytucji mieszanych oraz organizacji międzynarodowych;

- współpracownicy zatrudnieni w polskich placówkach zagranicznych.

W polskich placówkach zagranicznych, w niektórych wypadkach, są również zatrudniane żony pracowników kadrowych lub współpracowników, które po odpowiednim instruktażu (szkoleniu) mogą jednocześnie wykonywać funkcje pomocnicze na rzecz wywiadu wojskowego.

28. Pracownicy kadrowi, kierowani do pracy wywiadowczej do krajów kapitalistycznych, rekrutują się z Zarządu II Sztabu Generalnego WP. W niektórych wypadkach w attachatach wojskowych w krajach zainteresowania wywiadowczego mogą pracować również oficerowie Wojska Polskiego spoza Zarządu II Sztabu Generalnego, jednak muszą oni odbyć niezbędne przeszkolenie wywiadowcze.

b) Aparat nielegalny

29. W skład aparatu nielegalnego wchodzi: nielegalowie, nielegalni pracownicy wywiadu, agenci oraz agentura pomocnicza. W okresie pokoju aparat nielegalny powinien być wykorzystywany tylko do wykonywania tych zadań, które nie mogą być zrealizowane innymi siłami i środkami. Szczególnie ważne znaczenie ma dostatecznie rozbudowany i dobrze zorganizowany aparat nielegalny w czasie wojny, kiedy to zdobywanie informacji inną drogą staje się znacząco utrudnione.

30. Nielegal - jest to z zasady kadrowy pracownik wywiadu, przerzucony w sposób nielegalny na teren obcego państwa i na obcych dokumentach w celu organizowania i prowadzenia pracy wywiadowczej z pozycji nielegalnej. Kandydatów na nielegalów typuje się spośród kadrowych pracowników wywiadu, oficerów zawodowych i rezerwy, a także spośród osób cywilnych, najczęściej absolwentów wyższych uczelni.

Podstawowymi kryteriami doboru kandydatów na nielegalów są:

- głęboki patriotyzm oraz wysoka świadomość ideowo-polityczna;
Strona 218 z 374
- wyższe wykształcenie i wysoki poziom intelektualny oraz odpowiedni zawód cywilny, umożliwiający uzyskanie zatrudnienia w państwie, do którego nastąpi przerzut;
- pozytywne cechy osobowości, jak: odwaga, opanowanie, inicjatywa, dyscyplina wewnętrzna, spostrzegawczość, pamięć, systematyczność, śmiałość w podejmowaniu decyzji, umiejętność analizy i wnioskowania, dobra kondycja fizyczna i odporność psychiczna;
- biegła znajomość języka obcego kraju działania;
- pożądany stan cywilny wolny i nieliczne rodzeństwo. Pozyskiwanie kandydatów na nielegalów może mieć miejsce wyłącznie na bazie ideologicznej i tylko na zasadzie dobrowolności.

W działalności wywiadowczej wykorzystuje się także nielegalnych pracowników wywiadu (NPW).

31. Nielegalny pracownik wywiadu (NPW) - jest to z zasady oficer wojskowej służby zawodowej, oficer rezerwy - absolwent wyższej uczelni (lub w wyjątkowych wypadkach osoba cywilna obywatelstwa polskiego), pozyskany do współpracy z wywiadem, przeszkolony w trybie indywidualnym

i przygotowany do pracy wywiadowczej w kraju zainteresowania wywiadowczego. Wyjazd nielegalnego pracownika wywiadu do pracy za granicą organizuje się drogą pół legalną, wykorzystując posiadane przez niego powiązania rodzinne za granicą lub prywatne znajomości i kontakty. Typowanie i pozyskiwanie kandydatów na nielegalnych pracowników wywiadu realizuje krajowy oddział operacyjny, natomiast szkoleniem i przygotowaniem ich do pracy wywiadowczej za granicą zajmują się kierunkowe oddziały operacyjne.

Nielegalni pracownicy wywiadu po przejściu odpowiedniego okresu aklimatyzacji i umocnieniu swojej legendy mogą wykonywać zadania wywiadowcze z zakresu: naprowadzania na interesujące wywiad osoby, rozpracowywania sytuacji wywiadowczej, w tym i legalizacyjnej, zdobywania materiałów i informacji wywiadowczych, kierowania rezydenturami i grupami agenturalnymi, zwłaszcza w okresie zagrożenia i wojny.

Strona 219 z 374

W sprzyjających okolicznościach (np. po uzyskaniu obywatelstwa państwa obcego, zatarciu śladów powiązań z własnym krajem) nielegalni pracownicy wywiadu mogą stać się nielegalami.

Łączność z nielegalnymi pracownikami wywiadu, działającymi za granicą, organizują i zabezpieczają kierunkowe oddziały operacyjne wyłącznie z pozycji nielegalnych.

Kryteria doboru kandydatów na NPW są zasadniczo takie same, jak w stosunku do kandydatów na nielegalów.

32. Agent - - jest to obywatel obcego państwa, bezpieczeństwa, a w niektórych wypadkach obywatel polski stale zamieszkały za granicą, planowo i w sposób tajny pozyskany do współpracy z wywiadem. Warunkami kwalifikującymi przydatność agenta do pracy wywiadowczej są:

- jego zgoda i pełna świadomość współpracy z wywiadem;
- lojalność;
- możliwości zdobywania i przekazywania informacji lub materiałów posiadających określoną wartość wywiadowczą;
- posiadanie obiektywnych możliwości w zakresie wykonywania pomocniczych zadań wywiadowczych;
- ściśle przestrzeganie zasad tajności pracy;
- podporządkowanie się dyspozycjom wywiadu w postępowaniu i realizacji zlecanych zadań.

Sprawy werbunku i kierowania agentami ujęte są w rozdziale IV Instrukcji. Zaufanych i w pełni sprawdzonych agentów, posiadających odpowiednie predyspozycje i kwalifikacje wywiadowcze, można i należy wykorzystywać do wykonywania zadań operacyjnych, zwłaszcza do prowadzenia pracy typowniczo-werbunkowej, kierowania grupami agentów lub nawet rezydenturami agenturalnymi.

33. Agenci stanowią szczególne źródło zdobywania wartościowych informacji i materiałów wywiadowczych, które są niedostępne ze źródeł oficjalnych. Rola ich wzrasta w okresie zagrożenia i wojny.

Odpowiednie wykorzystanie możliwości wywiadowczych agentów przez umiejętne kierowanie nimi oraz zorganizowanie i utrzymywanie bezpiecznej i niezawodnej łączności wywiadowczej jest ważnym zadaniem operacyjnym

Strona 220 z 374

rezydenta i pracowników Centrali. Ze względu na wykonywane zadania, agentów dzieli się na:

1) **wykonujących główne zadania:**

- agentów obiektowych, pracujących bezpośrednio na obiektach zainteresowania wywiadowczego i posiadających możliwości zdobywania materiałów i informacji z tych obiektów;
- agentów nieobektowych, którzy nie pracują na obiekcie, lecz zdobywają materiały i informacje drogą obserwacji, a także za pośrednictwem osób trzecich, najczęściej informatorów świadomych i nieświadomych;
- agentów typujących, werbujących i naprowadzających;
- agentów kierujących pracą grup agenturalnych.

2) **wykonujących zadania pomocnicze** (agentura pomocnicza).

c) **Agentura pomocnicza**

34. Agentura pomocnicza jest ważnym ogniwem w agenturalnym aparacie wywiadowczym, zabezpieczającym zasadniczą działalność wywiadowczą. Rola i znaczenie agentury pomocniczej w działalności wywiadowczej wzrasta szczególnie w okresie zagrożenia i wojny. Uwzględniając powyższe, kryteria doboru agentury pomocniczej powinny być nie tylko takie same, jak w odniesieniu do agentów wykonujących główne zadania wywiadowcze, ale i bardziej zastrzone. Ze względu na charakter zadań, wykonywanych przez agenturę pomocniczą (możliwość poznawania istotnych szczegółów dotyczących rezydentury lub określonego ogniw aparatu agenturalnego) lojalność i uczciwość tej kategorii agentów dla bezpieczeństwa aparatu agenturalnego ma szczególne znaczenie.

35. W skład agentury pomocniczej wchodzi:

- kurierzy nielegalni;
- agenci-łącznicy;
- agenci-radiotelegrafiści;
- agenci-adresówki;
- agenci-właściciele lokali konspiracyjnych;
- agenci-właściciele punktów kontaktowych;
- agenci-właściciele telefonów konspiracyjnych.

Strona 221 z 374

36. **Kurier nielegalny** - jest to kadrowy pracownik wywiadu, współ pracownik lub wywiadowca AWO (w odniesieniu do zadań realizowanych na rzecz agenturalnego wywiadu operacyjnego), wykonujący poza granicami naszego kraju zadania z zakresu łączności wywiadowczej (utrzymywanej pomiędzy Centralą a nielegalnym aparatem wywiadu), szkolenia, werbunku i innych przedsięwzięć wywiadowczych. Kurierzy nielegalni w czasie podróży za granicę w celu prze prowadzenia operacji wywiadowczych występują często jako obywatele państw obcych i posługują się odpowiednio dobranymi dokumentami przez cały czas trwania przedsięwzięcia lub na niektórych jego etapach.

Wyjazdy kurierskie organizuje Centrala w zależności od potrzeb, wynikających z kierowania pracą wywiadowczą lub na uzasadnione żądanie rezydentów, nielegalów bądź też cennych agentów.

Do wykonania zadań kurierskich dobiera się osoby posiadające duże doświadczenie i wiedzę wywiadowczą, opanowanie i umiejętności właściwego zachowania się w trudnych sytuacjach oraz bardzo dobrą znajomość języka obcego.

Kurierzy nielegalni, rekrutujący się z kadrowych pracowników wywiadu, wchodzi w

skład centralnego aparatu krajowego, zaś kurierzy nielegalni, rekrutujący się ze współpracowników - w skład krajowego aparatu pod przykryciem.

37. Agenci-łącznicy. Do kategorii agentów-łączników zalicza się agentów lub współpracowników, wykonujących zadania w zakresie pośredniczenia w kontaktach pomiędzy ogniwami wywiadowczymi. Łączników wykorzystuje się między innymi do przewożenia (przenoszenia) poczty wywiadowczej, przekazywania sygnałów, poleceń i innych zadań wewnątrz sieci i rezydentur wywiadowczych. Łączni kom należy powierzać w zasadzie te zadania, do wykonania których zostali oni zwerbowani. Nie należy obciążać ich innymi zadaniami wywiadowczymi, w tym szczególnie bezpośrednim zbieraniem lub zdobywaniem informacji wywiadowczych. Można natomiast, w razie potrzeby, angażować ich do zbierania informacji o sytuacji wywiadowczej .

Ze względu na powierzanie łącznikowi poczty, zawierającej dość często informacje i materiały szczególnej wagi oraz zlecenie kontaktowania się z innymi członkami ogniwa terenowego aparatu wywiadowczego, kandydatów na łączników należy dobierać bardzo starannie. Muszą to być osoby w pełni zaufane i wszechstronnie sprawdzone.

Przed wykonaniem każdego zadania łącznik powinien być szczegółowo przeinstruowany o sposobie wykonania zleconego mu zadania i zachowania się w wypadku zatrzymania

Strona 222 z 374

go przez policję (organy obcego kontrwywiadu) lub w razie zaistnienia innej, nieprzewidzianej sytuacji.

38. Agenci-radiotelegrafisci. Agentów-radiotelegrafistów werbuje się i przygotowuje do obsługi radiowego sprzętu łączności wywiadowczej, jeżeli z różnych względów obsługa radiostacji przez samych agentów bądź przez innych członków rezydentury nie jest wskazane lub niemożliwe. Rola radiotelegrafistów w agenturalnej pracy wywiadowczej jest wyjątkowo ważna, zwłaszcza w okresie zagrożenia i wojny, kiedy to agenturalną łączność radiowa będzie zasadniczym kanałem łączności, zapewniającym szybkie i sprawne przekazywanie informacji wywiadowczych do Centrali i odwrotnie - kierowanie przez Centralę aparatem agenturalnym.

Dobór kandydatów na radiotelegrafistów powinien być prowadzony wyjątkowo starannie. Powinni oni posiadać odpowiednio wysokie kwalifikacje zawodowe, zapewniające nie tylko obsługę radiostacji, ale także konserwację sprzętu radiowego i samodzielne dokonywanie jego naprawy.

Radiotelegrafistami mogą być wyłącznie osoby wszechstronnie sprawdzone i posiadające pełne zaufanie Centrali wywiadu. Typując kandydatów na radiotelegrafistów, należy dobierać te osoby, które w wypadku powszechnej mobilizacji nie zostałyby powołane do wojska (np. kobiety, mężczyźni z ograniczoną zdolnością do pełnienia służby wojskowej itp.).

39. Agent - adresówka - jest to osoba, na adres której wysyłane są przesyłki pocztowe (listy, telegramy, paczki) z ukrytą treścią lub zawartością stanowiącą informację wywiadowczą, przeznaczoną dla organu wywiadu lub osoby związanej z wywiadem.

Adresówka może być wykorzystywana do utrzymywania łączności w relacji z dołu do góry (np. agent ■- Centrala) lub odwrotnie. W związku z tym adresówki powinny znajdować się zarówno na terenie własnego kraju, jak i na terenie bezpośredniego działania aparatu nielegalnego, względnie w państwach trzecich.

W doborze adresówek należy przede wszystkim uwzględnić warunki zachowania pełnej konspiracji przy otrzymywaniu przesyłek przez adresówkę oraz możliwości stosunkowo

łatwego, lecz dobrze legendowanego kontaktu w celu odbioru przesyłek przez adresata.

W niektórych wypadkach w pracy wywiadowczej mogą być wykorzystywane, przeważnie jednorazowo, adresówki nieświadome. Adresówki te nie są orientowane co
Strona 223 z 374

do rzeczywistego charakteru spełnianych usług, jednak muszą spełniać warunki konspiracji, bezpieczeństwa i cieszyć się naszym zaufaniem.

40. Agent - właściciel lokalu konspiracyjnego - jest to osoba, której pomieszczenie w sposób konspiracyjny wykorzystywane jest do celów operacyjnych, głównie do odbywania spotkań wywiadowczych, przeprowadzania szkolenia, przechowywania materiałów i sprzętu wywiadowczego oraz do czasowego przetrzymania pracownika wywiadu, gdy zachodzi potrzeba ukrycia go.

41. Ze względu na przeznaczenie, lokale konspiracyjne powinny być starannie dobrane, rozpracowane i sprawdzone. Należy zwracać uwagę na to, aby zarówno pomieszczenie, jak i jego właściciel od powiadali warunkom niezbędnym do zachowania w tajemnicy faktu korzystania z lokalu w celach wywiadowczych, a w szczególności aby:

- właściciel pomieszczenia i jego najbliższa rodzina byli osobami dyskretnymi i godnymi pełnego zaufania;
- sąsiedzi właściciela lokalu konspiracyjnego nie stanowili obiektu zainteresowania policji lub organów kontrwywiadowczych;
- położenie lokalu, drogi prowadzące do niego oraz wejście i wyjście stanowiły dogodne warunki do zachowania w tajemnicy faktu wykorzystywania lokalu w celach wywiadowczych.

42. Na lokale konspiracyjne można wprowadzać jedynie agentów zaufanych i sprawdzonych. Obowiązuje zasada prowadzenia ścisłej ewidencji osób, korzystających z danego lokalu.

Lokale konspiracyjne powinny być systematycznie kontrolowane w celu ustalenia czy nie zostało ujawnione ich przeznaczenie lub czy nie istnieje takie niebezpieczeństwo.

W wypadku stwierdzenia oznak interesowania się organów kontrwywiadowczych lokalem konspiracyjnym, bądź którąś z osób korzystających z niego, względnie nienaturalnego interesowania się lokalem przez otoczenie, dalsze wykorzystywanie go do celów wywiadowczych należy zawiesić do czasu całkowitego wyjaśnienia sprawy. W razie stwierdzenia dekonspiracji lokalu, nawet częściowej, z lokalu tego należy zrezygnować.

43. Agent - właściciel punktu kontaktowego - wykorzystywany jest do przekazywania oraz odbioru materiałów wywiadowczych, sprzętu itp. Punkt kontaktowy organizuje się na terenie państwa, w którym działa agentura
Strona 224 z 374

lub na terenie państw trzecich, zwłaszcza neutralnych. Punkty kontaktowe tworzą agenci, zatrudnieni najczęściej w lokalach usługowych różnego charakteru i przeznaczenia.

44. Agent - właściciel telefonu konspiracyjnego - jest to osoba, której telefon prywatny lub służbowy jest wykorzystywany przez wywiad. Telefon konspiracyjny może być wykorzystywany do utrzymywania pośredniej łączności agenturalnej pomiędzy członkami ogniwa agenturalnego, np. pomiędzy rezydentem a łącznikiem, łącznikiem a agentem itp., w celu przekazywania krótkich, umownych sygnałów, odpowiednio

kamuflowanych w treści rozmowy telefonicznej. Tą drogą mogą być przekazywane umowne sygnały, oznaczające np. wywołanie na spotkanie lub wymianę, uprzedzenie o zagrożeniu itp.

Wykorzystując w łączności wywiadowczej telefon konspiracyjny, należy pamiętać o ustalaniu takich sygnałów umownych, które w toku rozmów telefonicznych nie wzbudzałyby żadnych podejrzeń u osób trzecich, a z drugiej strony - były jednoznaczne (w sensie ich treści) dla osób wtajemniczonych. Członkowie ogniwa agenturalnego, korzystający z telefonu konspiracyjnego, powinni mieć z góry ustalone hasła rozpoznawcze dla upewniania się co do tożsamości osób, z którymi prowadzą rozmowy telefoniczne. Każda rozmowa telefoniczna powinna być z góry przygotowana i odpowiednio legendowana. Przy korzystaniu z telefonu konspiracyjnego powinno się ustalić konkretnie, kto z członków rezydentury jest uprawniony do posługiwania się tym kanałem łączności, do kogo może telefonować i w jakich sytuacjach. Decyzje w tej sprawie podejmuje rezydent, po uprzednim uzgodnieniu z Centralą. Zasady i sposoby typowania, rozpracowania, werbunku, szkolenia oraz kierowania pracą aparatu agenturalnego zawarte są w rozdziale IV Instrukcji.

d) **Organizacja rezydentur i innych ogniw wywiadowczych**

45. Zagraniczny aparat wywiadowczy zorganizowany jest w rezydentury pod przykryciem, rezydentury agenturalne, grupy wywiadowcze i grupy agenturalne oraz samodzielnie działających pracowników kadrowych i współpracowników wywiadu pod przykryciem, samo dzielnie działających nielegalistów, nielegalnych pracowników wywiadu i samodzielnie działających agentów.

Strona 225 z 374

46. W skład rezydentury pod przykryciem wchodzi: kadrowi pracownicy wywiadu, współpracownicy, informatorzy (świadomi i nie świadomi) i osoby zaufane. Ponadto w skład rezydentury mogą wchodzić agenci pozyskani przez pracowników danej rezydentury lub przekazani jej na kontakt i przez nią kierowani.

47. Kierownikiem rezydentury pod przykryciem jest **rezydent**, który z zasady jest pracownikiem kadrowym wywiadu. W niektórych, wyjątkowych wypadkach funkcję tę może pełnić współpracownik. Rezydentów dobiera się spośród najbardziej doświadczonych i przygotowanych pod względem wywiadowczym pracowników wywiadu. Prócz wysokich kwalifikacji zawodowych, rezydenta powinno cechować: wysoki poziom wiedzy ogólnej, wyrobienie polityczne, zmysł organizacyjny, a także umiejętność oceny ludzi i współżycia w różnych środowiskach w kraju zainteresowania wywiadowczego.

Rezydenta wyznacza Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

Rezydent jest jednoosobowym kierownikiem rezydentury i podlega bezpośrednio szefowi danego oddziału kierunkowego. Szczegółowe obowiązki i kompetencje rezydenta określa rozkaz specjalny oraz instrukcja „Obowiązki i prawa rezydenta”.

Stanowisko przykrycia dla rezydenta dobiera się tak, aby stwarzało ono warunki do organizowania i kierowania pracą składu osobowego rezydentury, utrzymywania kontaktów z podległymi pracownikami oraz zapewniało nieskrępowane korzystanie z technicznych środków łączności instytucji przykrycia.

48. W większych rezydenturach istnieje funkcja zastępcy rezydenta. Jest on

wyznaczany przez Zastępcę Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych spośród doświadczonych pracowników kadrowych, znających dobrze sytuację i warunki pracy operacyjnej na terenie działania rezydentury. Za zgodą Centrali, zastępca rezydenta jest zapoznawany z całokształtem pracy rezydentury i kieruje nią podczas nieobecności rezydenta.

Rezydent może podporządkować swemu zastępcy niektórych pracowników operacyjnych ze względu na możliwość lepszego konspirowania kontaktów i sprawniejszą organizację pracy, np. w grupie pracowników działających pod jednym przykryciem. Nie powinno

Strona 226 z 374

to jednak całkowicie pozbawiać rezydenta możliwości kontaktowania się z tymi pracownikami.

49. Grupa wywiadowcza stanowi część składową zagranicznego aparatu

wywiadowczego pod przykryciem. Jest ona ogniwem pośrednim między rezydenturą a samodzielnie działającymi pracownikami wywiadu. W skład grupy wywiadowczej (2-3 osoby) wchodzi zarówno kadrowi pracownicy wywiadu, jak i współpracownicy.

Grupy wywiadowcze organizuje się przede wszystkim na terenie państw drugorzędno zainteresowania wywiadowczego.

Kierownik grupy wywiadowczej podlega bezpośrednio operacyjnemu oddziałowi kierunkowemu i utrzymuje bezpośrednią łączność z Centralą.

50. Podstawowe ogniwo robocze rezydentury (grupy wywiadowczej) stanowią pracownicy wywiadu. Podlegają oni rezydentowi lub jego zastępcy (kierownikowi grupy wywiadowczej). Od nich otrzymują zadania wywiadowcze i przed nimi rozliczają się z ich wykonania.

Do głównych zadań, wykonywanych przez pracowników wywiadu zalicza się:

- rozpoznawanie obiektów wywiadowczego zainteresowania;
- prowadzenie efektywnej pracy typowniczo-werbunkowej;
- kierowanie agentami i utrzymywanie z nimi łączności;
- zdobywanie informacji i materiałów wywiadowczych z różnych źródeł oraz wyszukiwanie i pozyskiwanie nowych źródeł informacji;
- rozpracowywanie sytuacji wywiadowczej, organizacji obcych kontrwywiadów oraz form i metod ich działania;
- opracowywanie systemów łączności osobowej i bezosobowej;
- zabezpieczanie przedsięwzięć operacyjnych.

51. Współpracownicy podlegają rezydentowi lub jego zastępcy (kierownikowi grupy wywiadowczej). Wykorzystywani są głównie do zdobywania informacji ze źródeł pozaagenturalnych, typowania i rozpracowywania kandydatów na informatorów i agentów oraz wykonywania operacyjnych czynności pomocniczych i zabezpieczających.

Doświadczeni i dobrze przygotowani współpracownicy za zgodą Centrali mogą realizować zadania operacyjne w takim samym zakresie, jak pracownicy kadrowi wywiadu, z kierowaniem agentami włącznie.

52. Rezydentury (grupy wywiadowcze) działające pod przykryciem organizują ponadto

Strona 227 z 374

sieć informatorów świadomych i nieświadomych, jak również korzystają z usług osób zaufanych.

53. Informatorem (świadomym lub nieświadomym) może być obywatel obcego państwa, bezpaństwowiec, bądź obywatel polski stale lub czasowo zamieszkały za granicą, który w ramach ułożonych stosunków z pracownikiem wywiadu przekazuje dokumenty lub informacje interesujące wywiad. Cechami odróżniającymi informatora

od agenta są:

- wykorzystanie kontaktu jest uwarunkowane ułożeniem dobrych stosunków osobistych z określonym pracownikiem wywiadu, a nie instytucjonalnych, np. z wywiadem;
- ograniczone tematycznie lub czasowo możliwości informacyjne;
- kontakty informatora z pracownikiem wywiadu winny być odpowiednio legendowane, lecz nie zawsze będą warunki do utrzymania ich w ścisłej tajemnicy;
- występowanie innych czynników, wykluczających możliwość ułożenia współpracy na płaszczyźnie agenturalnej.

54. Mianem **osób zaufanych** określamy te osoby, które z różnych względów (przede wszystkim ideologicznych) sympatyzują z naszym krajem, posiadają przy tym dostęp do interesujących informacji i są skłonne udostępnić je naszym przedstawicielom. Osoby zaufane mogą być wykorzystywane również do naprowadzeń i sprawdzania kandydatów na agentów. Kontakty utrzymywane z tymi osobami nie powinny stwarzać pozorów, które mogłyby wywołać podejrzenie ze strony kontrwywiadu i narazić te osoby na kompromitację. W szczególności w kontaktach z członkami organizacji lewicowych i osobami znanymi ze swych sympatii do ruchu komunistycznego nie należy stosować żadnych form łączności wywiadowczej.

55. **Rezydentury agenturalne** są organizowane i kierowane bezpośrednio przez Centralę. Ze względów bezpieczeństwa i konspiracji nie powinny one mieć żadnych powiązań z aparatem działającym pod przykryciem.

56. W skład rezydentur agenturalnych wchodzi:

- rezydenci, którymi z reguły są nielegali, a w indywidualnych wypadkach sprawdził agenci, mający duże doświadczenie i umiejętności wywiadowcze, dobrze zalegalizowani na terenie swego działania;

- agenci obiektowi, głęboko zakonspirowani, uplasowani na interesujących *Strona 228 z 374*

obiektach zainteresowania wywiadowczego;

- agenci nieobiektowi, posiadający jednak możliwości wykonywania zadań wywiadowczych;

- agenturalny aparat pomocniczy (łącznicy radiotelegrafistów, adresówki, właściciele lokali konspiracyjnych, punktów kontaktowych, telefonów konspiracyjnych itp.).

57. Stan osobowy rezydentur agenturalnych nie powinien być zbyt liczny, gdyż utrudnia to operatywność kierowania i konspirację. W wypadku gdy w wyniku pomyślnej realizacji zadań typowniczo-werbunkowych rezydenturą zbyt szybko się rozbudowuje, tworzy się w jej ramach wydzielone **grupy agenturalne**. Kierowanie taką grupą powierza się sprawdzonemu i doświadczonemu agentowi. Organizowanie grup korzystnie jest dokonywać na bazie **terytorialnej, przewidując** z góry możliwość przekształcenia ich w przyszłości w samodzielne rezydentury.

58. Poza głównym zadaniem, jakim jest zdobywanie wiadomości i materiałów wywiadowczych, rezydentury agenturalne wykonują szereg złożonych zadań wywiadowczych, do których przede wszystkim należy prowadzenie aktywnej i ukierunkowanej pracy typowniczo-werbunkowej oraz tworzenie i utrzymywanie odpowiedniej bazy, zabezpieczającej działalność rezydentury poprzez tworzenie i systematyczną rozbudowę agenturalnego aparatu pomocniczego.

59. Działalność z pozycji nielegalnych jest wyższą formą pracy wywiadowczej, niż działalność aparatu pod przykryciem, ponieważ rezydentury agenturalne mogą być

tworzone w dowolnym kraju zainteresowania wywiadowczego, niezależnie od istnienia stosunków dyplomatycznych i oficjalnych przedstawicielstw; są one ponadto trudniejsze do wykrycia i charakteryzują się większą żywotnością.

W okresie zagrożenia i wojny działalność wywiadowcza z pozycji nielegalnych może być jedyną, możliwą formą prowadzenia wywiadu przeciwko państwom zaangażowanym w konflikcie zbrojnym, gdyż aparat oficjalny przestanie tam istnieć.

60. Zadania wywiadowcze z pozycji nielegalnych mogą być także wykonywane przez samodzielnie działających nielegalistów i nielegalnych pracowników wywiadu oraz samodzielnie działających agentów po siadających bezpośrednią łącznością z Centralą. Zadania samodzielnie wykonują zazwyczaj ci nielegaliści, nielegalni pracownicy wywiadu i agenci, których włączenie do rezydentur jest niecelowe ze względów konspiracyjnych lub ze względu na wykonywane szczególnie ważne zadania wywiadowcze, częstą zmianę miejsca pobytu, brak rezydentury na danym terenie itp.

Strona 229 z 374

61. Ilość i skład zagranicznego aparatu wywiadowczego na określonym terytorium powinny zapewniać optymalne wykonanie zadań wywiadowczych i zależą głównie od następujących czynników:

- zakresu potrzeb i zainteresowań wywiadowczych danym terenem i jego problematyką;
- stanu posiadanego aparatu nielegalnego i pracującego pod przykryciem polskich placówek zagranicznych, jego uplasowania i możliwości rozbudowy;
- warunków organizacji łączności wywiadowczej pomiędzy rezydenturami a Centralą i wewnątrz rezydentur.

R o z d z i a ł IV

PODSTAWOWE ZASADY, FORMY I METODY PRACY OPERACYJNEJ

62. Praca operacyjna powinna być prowadzona w sposób efektywny i maksymalnie bezpieczny; z tych względów muszą charakteryzować ją następujące czynniki:

1) **planowość** - obejmująca planowanie perspektywiczne, okresowe i bieżące.

Planowanie perspektywiczne i okresowe powinno uwzględniać stałą i systematyczną rozbudowę sieci agenturalnych przez określenie głównych kierunków działania w czasie i przestrzeni oraz środków i metod ich realizacji. Planowanie bieżące dotyczy wszystkich przedsięwzięć, operacji i czynności wywiadowczych, realizowanych przez wszystkie ogniwa wywiadu. Staranne planowanie jest podstawą ciągłości i koordynacji wysiłków w pracy wywiadowczej.

2) **konspiracja** - obejmuje całokształt form organizacyjnych i metod działania, polegających na stałym i konsekwentnym maskowaniu przed organami obcych kontrwywiadów i osobami postronnymi czynności operacyjnych pracowników wywiadu. Ścisłe przestrzeganie zasad konspiracji jest obowiązkiem wszystkich pracowników wywiadu.

3) **aktywność** - polega na uporczywym dążeniu pracowników wywiadu do wykonywania postawionych zadań wywiadowczych przy pomocy wszystkich dostępnych im środków i sposobów oraz na wypracowywaniu nowych i doskonaleniu dotychczasowych form pracy wywiadowczej;

4) **dokładność i terminowość** - osiąga się przez:

Strona 230 z 374

- stawianie konkretnych i jednoznacznych zadań wykonawcom oraz określanie terminowości i sposobów ich wykonania;
- odpowiednie wariantowanie zamierzonych poczynań w oparciu o przewidywanie rozwoju określonych sytuacji wywiadowczych;
- przeprowadzanie wszelkich operacji i przedsięwzięć wywiadowczych w ściśle zaplanowanych terminach i miejscach oraz zgodnie z przyjętymi wcześniej warunkami i zasadami;

5) znajomość sytuacji wywiadowczej - polega na stałym zbieraniu i studiowaniu oraz analizowaniu informacji i materiałów, głównie dotyczących:

- organizacji, wyposażenia, form i metod działania obcych kontrwywiadów;
- przepisów prawnych (ustaw, zarządzeń), zwyczajów i obyczajów obowiązujących w krajach zainteresowania wywiadowczego;
- wewnętrznej sytuacji politycznej i ekonomicznej;
- znajomości geografii danego kraju;

6) **koncentracja** i celowość **działania** - polegające na ześrodkowaniu całego wysiłku wywiadowczego na wybranych obiektach, problemach bądź zagadnieniach będących przedmiotem rozpoznania, opracowania i aktywnego działania.

A. PLANOWANIE PRACY OPERACYJNEJ

63. Pomyślne wykonanie różnorodnych zadań wywiadowczych wymaga dokładnego ich zaplanowania i zrealizowania we właściwym czasie. Podstawę planowania pracy operacyjnej stanowią szczegółowe rozkazy, zarządzenia i wytyczne Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego WP oraz stałe, roczne i doraźne zadania wywiadowcze.

Planowanie pracy operacyjnej obejmuje plany perspektywiczne, roczne, miesięczne (lub kwartalne), problemowe lub dotyczące określonych spraw.

64. **Perspektywiczne plany zamierzeń operacyjnych** sporządza się na szczeblu Pionu

Operacyjnego oraz w zależności od potrzeb - w podległych mu komórkach. W planach tych określa się główne zadania i przedsięwzięcia na okres kilku lub kilkunastu lat. Plany te obejmują następujące problemy:

- perspektywiczny rozwój działalności wywiadowczej w określonych rejonach i na określonych obiektach zainteresowania wywiadu strategicznego i AWO oraz główne kierunki budowy i rozbudowy rezydentur i sieci wywiadowczych;

Strona 231 z 374

- materiałowo-techniczne i finansowe zabezpieczenie działalności operacyjnej;
- perspektywiczne zamierzenia dotyczące przygotowania i wykorzystania w pracy operacyjnej kadrowych pracowników wywiadu;
- przewidywanie operacyjnej działalności na okres „W”.

65. Roczne plany pracy sporządza się na szczeblu Pionu Operacyjnego oraz podległych mu komórek. W planach tych określa się cel, siły i środki oraz sposoby wykonania poszczególnych zadań i przedsięwzięć.

Roczne plany zawierają między innymi następujące zagadnienia:

a) główne zadania i przedsięwzięcia wywiadowcze;

b) szczegółowe zamierzenia operacyjne dotyczące:

- opracowania obiektów zainteresowania wywiadowczego, organizowania na nich pracy typowniczo-werbunkowej i agenturalnej penetracji;
- szkolenia, przerzutów i legalizacji, zabezpieczenia w wywiadowcze środki techniczne, a zwłaszcza łączności, określenia stanu konspiracji, możliwości wywiadowczych, lojalności itp.;
- budowy, rozbudowy, reorganizacji rezydentur, kierowania ich pracą, a także

wyeliminowania nieprzydatnych ogniów aparatu wywiadowczego;

- rozpracowania sytuacji wywiadowczej i zdobywania dokumentów legalizacyjnych;
- kontroli pracy rezydentur i sieci wywiadowczych;
- szkolenia, doskonalenia i przygotowywania kadry wywiadowczej;
- przeprowadzania odpraw, narad, ćwiczeń, kontroli itp. spraw.

Perspektywiczne i roczne plany zamierzeń operacyjnych Pionu Operacyjnego zatwierdza Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP, natomiast plany pracy komórek Pionu - Szef Pionu.

66. **Roczne plany** pracy stanowią podstawę do opracowywania miesięcznych (lub kwartalnych) planów pracy, które w sposób szczegółowy określają przedsięwzięcia operacyjne, a w szczególności:

- operacje wywiadowcze (spotkania, wymiany agenturalne i inne przedsięwzięcia z zakresu łączności wywiadowczej);
- czynności związane z rozpracowywaniem obiektów zainteresowania wywiadowczego i prowadzeniem pracy typowniczo-werbunkowej;
- werbunki kandydatów do pracy wywiadowczej oraz szkolenie osób zawerbowanych;

Strona 232 z 374

- przedsięwzięcia związane z opracowywaniem i przygotowaniem środków techniki wywiadowczej dla zabezpieczenia pracy operacyjnej;
- opracowywanie i realizacja poczty operacyjnych i innej korespondencji bieżącej;
- dokonywanie analiz i opracowań dotyczących form i metod pracy operacyjnej, sytuacji wywiadowczej oraz operacyjnej dokumentacji normatywnej;
- inne przedsięwzięcia, wynikające z potrzeb bieżącej pracy operacyjnej.

Miesięczne lub kwartalne plany pracy komórek Pionu Operacyjnego zatwierdza Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

67. Oprócz perspektywicznych i okresowych planów pracy, poszczególne komórki Pionu Operacyjnego sporządzają **plany poszczególnych przedsięwzięć operacyjnych,**

do których zaliczamy:

- plan rozpracowania i werbunku kandydatów do pracy wywiadowczej;
- plan szkolenia zawerbowanych nielegalistów, nielegalnych pracowników wywiadu, agentów, nielegalnych kurierów i współpracowników;
- plan przerzutu i legalizacji;
- plan łączności wywiadowczej;
- plan rozpracowania obiektów zainteresowania wywiadowczego i ich agenturalnej penetracji;
- inne plany, wynikające z potrzeb bieżącej pracy operacyjnej.

68. Forma i treść planów powinny być zgodne z ustalonymi wzorami dokumentów operacyjnych lub sprecyzowane każdorazowo przez przełożonego, nakazującego opracowanie określonego planu. Prócz planów pracy i zamierzeń operacyjnych, opracowuje się roczne plany zabezpieczenia finansowego pracy operacyjnej (preliminarze budżetowe). Sposób, terminy i formę sporządzania tych planów określają odrębne przepisy.

69. Aparat zagraniczny prowadzi działalność wywiadowczą w oparciu o zadania stałe, roczne i doraźne opracowane przez Centralę. Przy opracowywaniu tych zadań należy uwzględniać wnioski i propozycje rezydentów. Rezydentury, działające z

pozycji przykrycia, opracowują plan realizacji zadań rocznych, uwzględniając posiadane siły i środki oraz konkretne możliwości poszczególnych pracowników rezydentury.

B. ZASADY PROWADZENIA PRACY TYPOWNICZO-WERBUNKOWEJ

Strona 233 z 374

70. Agenturalna penetracja obiektów wywiadowczego zainteresowania możliwa jest w wyniku systematycznie prowadzonej i ukierunkowanej pracy typowniczo-werbunkowej, na którą składa się całość przedsięwzięć zmierzających do wytypowania, rozpracowania i zawerbowania do pracy wywiadowczej określonych osób (nielegalistów, nielegalnych pracowników wywiadu, agentów, kurierów nielegalnych, współpracowników lub personelu pomocniczego), zdolnych, do wykonania określonych zadań wywiadowczych.

71. Wytypowanie kandydatów do werbunku poprzedza analiza potrzeb wywiadu oraz możliwości typowanej osoby w zakresie zadań wywiadowczych, przewidzianych do realizacji przy jej udziale. Typowanie powinno odbywać się według kryteriów, uwzględniających całość obiektywnych i subiektywnych walorów kandydata, pozwalających na określenie jego przydatności do pracy wywiadowczej, celowości werbowania i ustalania podstaw pozyskania.

72. Zarząd II Sztabu Generalnego WP w zasadzie nie wykorzystuje jako agentów - członków partii komunistycznych w państwach kapitalistycznych.

73. Najczęściej stosowanymi sposobami typowania kandydatów na agentów są:

- typowanie na podstawie akt personalnych, znajdujących się w różnych instytucjach (dotyczy to głównie typowania z pozycji kraju);
- typowanie na podstawie informacji uzyskanych od osób trzecich, w tym również pracowników aparatu agenturalnego;
- typowanie na podstawie osobistej znajomości kandydata.

W typowaniu kandydatów okolicznościami ograniczającymi lub wykluczającymi ich wykorzystanie mogą być: kryminalna przeszłość, alkoholizm, nadzór ze strony obcego kontrwywiadu lub policji przeciwnika, niemoralny tryb życia, długotrwała choroba lub brak równowagi psychicznej, zbrodniczość, narkomania itp.

74. Wytypowani kandydaci podlegają rozpracowaniu, które prowadzi się w celu:

- gruntownego sprawdzenia i potwierdzenia możliwości wywiadowczych kandydata oraz celowości i możliwości jego pozyskania;
- zebrania szczegółowych danych, pozwalających na opracowanie dokładnej charakterystyki kandydata;
- sprecyzowania podstawy i motywów oraz określenia metody werbunku, a także

Strona 234 z 374

innych okoliczności istotnych dla jego realizacji;

- przygotowania niezbędnej dokumentacji oraz wyznaczenia osób do przeprowadzenia werbunku.

75. Plan rozpracowania jest dokumentem operacyjnym, określającym wszelkie przedsięwzięcia w celu zdobycia niezbędnych danych, umożliwiających podjęcie decyzji co do celowości i sposobu werbunku.

Plan powinien zawierać następujące główne elementy:

- cel rozpracowania;
- termin rozpracowania;
- - sposoby rozpracowania (sposoby zbierania informacji o kandydacie i źródła tych informacji);
- osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych przedsięwzięć i całości planu;
- koszty związane z rozpracowaniem kandydata.

W zależności od możliwości i potrzeb, rozpracowanie może być prowadzone z pozycji

własnego kraju i zagranicy.

76. **Rozpracowanie z pozycji własnego kraju** (w zależności od potrzeb)

polega na poufnym zbieraniu wszelkich danych o kandydacie, za wartych w jego aktach personalnych w miejscu pracy, w kartotekach MSW, WSW i w terenowych sztabach wojskowych oraz na przeprowadzaniu wywiadów środowiskowych. Dodatkowe dane o kandydacie uzyskuje się od samego kandydata po nawiązaniu z nim legendowanego kontaktu osobistego. Kontakt osobisty powinien umożliwić poznanie cech charakteru kandydata, predyspozycji psychicznych i fizycznych oraz innych cech jego osobowości, znajomość których jest niezbędna do określenia wartości kandydata i jego przydatności do pracy wywiadowczej.

77. **Rozpracowanie za granicą** prowadzi się poprzez wykorzystanie wszystkich posiadanych przez wywiad możliwości. Najczęściej stosowanym sposobem rozpracowania jest kontakt osobisty pracownika wywiadu z osobą będącą w zainteresowaniu operacyjnym. Rozpracowanie nie zawsze jednak musi być prowadzone ze stosowaniem kontaktów osobistych. W wielu wypadkach niezbędne dane o kandydacie można uzyskać innymi drogami, na przykład przez zbieranie danych z miejsc pracy i zamieszkiwania interesującej osoby, studiowanie materiałów i informacji publikowanych (lokalna prasa, książki telefoniczne itp.), a także przez wykorzystywanie osób trzecich, w tym również (przy sprzyjających okolicznościach) *Strona 235 z 374*

osób z postępowych i lewicowych organizacji społeczno-politycznych (partii politycznych, związków zawodowych, asocjacji).

Rozpracowanie za granicą musi być prowadzone intensywnie, z jednoczesnym zachowaniem wszelkich zasad konspiracji, tak aby proces ten nie zwrócił uwagi obcych organów kontrwywiadowczych.

78. W przypadku gdy rozpracowanie nie potwierdzi możliwości wywiadowczych kandydata lub ujawni przeciwwskazania co do wykorzystania go, należy zrezygnować z kandydata. Decyzję w tej sprawie podejmuje szef właściwego oddziału operacyjnego na podstawie analizy całokształtu sprawy.

79. Pozytywne wyniki rozpracowania stanowią podstawę do przystąpienia do werbunku kandydata. **Werbunek** jest tajnym, politycznie i operacyjnie uzasadnionym procesem pozyskania wytypowanej i rozpracowanej osoby do współpracy. Podstawę werbunku stanowią zarówno rzeczywiste, jak i celowo stworzone lub rozbudowane przez wywiad fakty, okoliczności, motywy, poglądy, pobudki, które mogą być wykorzystane jako podstawa uzyskania zgody osoby werbowanej na podjęcie współpracy z wywiadem.

80. Do motywów **werbunku** zalicza się następujące główne grupy czynników wykorzystywanych w procesie pozyskiwania kandydata do współpracy wywiadowczej:

- przekonania ideowo-polityczne, oznaczające zbieżność lub bliskość poglądów ideowych i politycznych kandydata z założeniami ustrojowymi socjalizmu, bądź też wykorzystanie jego antyimperialistycznej postawy;
- patriotyzm, oznaczający uczuciowe przywiązanie kandydata do Polski, dumę z jej osiągnięć oraz chęć obrony żywotnych interesów Polski;
- antagonizmy społeczne, narodowościowe i religijne;
- materialne, osobiste lub inne zainteresowania, wynikające ze skłonności kandydata do wykonywania zadań wywiadowczych za wynagrodzeniem finansowym lub w naturze, bądź też innego rodzaju przysługi zaspokajającej jego interesy lub dążenia;

- materiały kompromitujące, oznaczające udokumentowane fakty lub okoliczności, ujawnienie których mogłoby narazić kandydata na utratę wolności, w istotny sposób zaszkodzić jego dotychczasowej opinii, stanowisku, pozycji zawodowej czy społecznej, źródłom dochodów, bądź też innym jego interesom.

Strona 236 z 374

81. Pozyskanie rozpracowanej osoby dla wywiadu jest najpoważniejszym, aktem procesu werbunkowego. Metoda i sposób pozyskania powinny być przygotowane ze szczególną starannością i zapewniać jego powodzenie oraz uwzględniać możliwości wycofania się w przypadku nie dojścia werbunku do skutku. Pozyskanie rozpracowanej osoby dla wywiadu może być aktem jednorazowym lub procesem stopniowego pozyskiwania rozłożonym w czasie. Wybór metody werbunku zależy przede wszystkim od motywów oraz osobowości kandydata.

82. W pracy wywiadowczej stosuje się następujące metody werbunku:

a) **metodę bezpośrednią** - polegającą na dokonaniu werbunku w toku jednej, odpowiednio przygotowanej rozmowy. Werbunek przeprowadzony tą metodą, jeśli nie ma przeciwwskazań, powinien w zasadzie zakończyć się przyjęciem od werbowanego pisemnego zobowiązania do współpracy z wywiadem. Metodę bez pośrednią stosuje się przy werbunku agentów, współpracowników i pracowników personelu pomocniczego, werbowanych na terenie kraju. Ponadto metodę tę stosuje się w odniesieniu do kandydatów na agentów za granicą, jeśli istnieją przesłanki wskazujące na to, że kandydat wyrazi zgodę. Jeżeli osoba werbowana za granicą deklaruje gotowość przystąpienia do wspól pracy, ale odmawia podpisania zobowiązania, można zrezygnować z żądania takiego dokumentu.

b) **metodę stopniowego pozyskiwania do współpracy** - polegającą na realizowaniu werbunku etapami. Osoba werbująca, występując pod odpowiednio dobranym przykryciem lub legendą, stopniowo oddziaływuje i planowo angażuje kandydata do świadomego wykonywania zadań wywiadowczych. W tym przypadku o rzeczywistym pozyskaniu kandydata do współpracy z wywiadem decyduje systematyczne otrzymywanie od niego informacji i materiałów lub wykonywanie innych zadań wywiadowczych. Metodę tę stosuje się wyłącznie wobec kandydatów na agentów i personelu pomocniczego werbowanych spośród obywateli obcych państw.

83. Wobec obcokrajowców, posiadających duże możliwości wywiadowcze, a którzy ze względu na swoje przekonania nie zgodziliby się pracować na rzecz państwa socjalistycznego, dopuszcza się stosowanie werbunku „pod obcą flagą”. W tym przypadku werbujący występuje pod przykryciem lub w imieniu obcego państwa, organizacji politycznej lub gospodarczej. Werbunek „pod obcą flagą” można przeprowadzać zarówno metodą bezpośrednią, jak i metodą stopniowego

Strona 237 z 374

pozyskiwania do współpracy.

84. Podstawę dokonania czynności werbunkowych stanowi opracowany wcześniej i zatwierdzony **wniosek o zawierbowanie**, który powinien zawierać:

- dane personalne kandydata i jego najbliższej rodziny;
- historię nawiązania kontaktu oraz przebieg i wyniki rozpracowania, charakterystykę możliwości wywiadowczych kandydata, jego cech osobowych, przekonań i poglądów społeczno-politycznych, pozycji zawodowej, materialnej itp.;
- cel, motyw i metody, czas i miejsce werbunku oraz sposób jego przeprowadzenia i zabezpieczenia;
- propozycję odnośnie osoby, która powinna dokonać werbunku;

- propozycje w sprawie sposobu utrzymywania łączności oraz zabezpieczenia finansowego działalności wywiadowczej osoby werbowanej .

85. Wniosek o zawerbowanie zatwierdza:

- na nielegalów, nielegalnych pracowników wywiadu, agentów i kurierów nielegalnych - Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP;
- na współpracowników i personel pomocniczy za granicą - Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych;
- na personel pomocniczy w kraju - szef właściwego oddziału operacyjnego.

86. Realizację werbunków należy powierzać odpowiednio przygotowanym i doświadczonym kadrowym pracownikom wywiadu. W nie których wypadkach dokonywanie werbunków można powierzać także nielegalom, nielegalnym pracownikom wywiadu, doświadczonym współpracownikom oraz sprawdzonym agentom. Z przeprowadzonego werbunku osoba werbująca obowiązana jest sporządzić szczegółowy, meldunek, który powinien zawierać:

- przebieg werbunku oraz stopień jego zgodności z planem;
- potwierdzenie możliwości wywiadowczych osoby werbowanej oraz konkretne propozycje w sprawie jej wykorzystania;
- propozycje w sprawie zakresu, metod, miejsca i czasu szkolenia wywiadowczego i przygotowania do pracy.

W wypadku gdy werbunek przeprowadza się metodą stopniowego pozyskania do współpracy, wniosek o uznanie kandydata za agenta sporządza się wówczas, kiedy *Strona 238 z 374*

dostarcza on w sposób świadomy materiały wywiadowcze i podporządkowuje się zasadom konspiracji.

87. Po przeprowadzeniu werbunku rozpoczyna się etap szkolenia, a następnie - współpracy wywiadowczej. Okres ten należy nadal wykorzystywać do dalszego rozpracowywania i sprawdzania osoby za- werbowanej.

Rozpracowywanie to ma na celu:

- potwierdzenie istniejących i ustalenie nowych możliwości wywiadowczych osoby zawerbowanej;
- sprawdzanie lojalności i szczerości wobec organów naszego wywiadu;
- uzyskanie dodatkowych danych dotyczących osobowości zawerbowanego;
- kontrolowanie postępowania agenta w celu zapobieżenia ewentualnej dekonspiracji;
- prowadzenie pracy wychowawczej.

Rozpracowywanie i sprawdzanie powinno być prowadzone przez cały okres współpracy danej osoby z wywiadem.

88. Typowanie, rozpracowanie i werbunek kandydatów do pracy w pomocniczym aparacie wywiadowczym (na adresówki, lokale i telefony konspiracyjne, radiotelegrafistów) odbywa się na takich samych zasadach, jak agentury podstawowej, z tym że lojalność i uczciwość tego rodzaju agentów ma jeszcze większe znaczenie dla bezpieczeństwa ogniwa wywiadowczego, niż w odniesieniu do typowanych agentów. Fakt ten nakłada na pracowników wywiadu, zajmujących się pracą typowniczo-werbunkową i kierowaniem działalnością aparatu agenturalnego, obowiązek starannego dobierania kandydatów do pełnienia funkcji pomocniczych, skrupulatnego rozpracowania oraz systematycznej kontroli ich działalności i postępowania.

. KIEROWANIE PRACĄ ZAGRANICZNEGO APARATU WYWIADOWCZEGO

a) Zasady ogólne

89. Kierowanie pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego polega przede wszystkim na:

- właściwym planowaniu i przygotowywaniu operacji wywiadowczych;
- stawianiu zadań wywiadowczych oraz udzielaniu wytycznych dotyczących sposobów ich realizacji;

Strona 239 z 374

- kontrolowaniu stopnia wykonania zadań;
- systematycznym analizowaniu i ocenianiu stopnia konspiracji, warunków, stanu i wyników pracy poszczególnych ogniw i pracowników wywiadu.

90. Kierowanie aparatem terenowym powinno być ciągle, zdecydowane i elastyczne. Osiąga się to przez terminowe stawianie zadań wywiadowczych, określanie sposobów ich realizacji i kontrolę, organizację przyjmowania materiałów i informacji wywiadowczych od ogniw zdobywających, sprawdzanie lojalności agentury i konspiracji, stałe śledzenie i analizowanie sytuacji wywiadowczej oraz szybkie reagowanie na zachodzące zmiany; Podstawę sprawnego kierowania aparatem terenowym stanowią okresowe i problemowe plany pracy dotyczące poszczególnych zamierzeń i przedsięwzięć wywiadowczych w połączeniu z dobrze zorganizowaną i sprawnie działającą łącznością wywiadowczą.

91. Kierowanie aparatem terenowym leży w gestii operacyjnych komórek Centrali. Kierowanie z pozycji Centrali pracą rezydentur wywiadowczych, samodzielnych agentów, nielegalistów, nielegalnych pracowników wywiadu, współpracowników i innych ogniw aparatu wywiadowczego należy powierzać oficerom wywiadu, posiadającym wysokie kwalifikacje zawodowe i odpowiednie doświadczenie w pracy operacyjnej.

92. Istotnym elementem procesu kierowania jest stawianie zadań pracownikom i ogniom aparatu terenowego. Zadania te powinny być konkretne i jednoznacznie sformułowane oraz dostosowane do możliwości wywiadowczych wykonawcy. Stawianie zadań ogólnikowych lub „na wyrost” nie tylko powoduje rozproszenie wysiłku i zwiększa niebezpieczeństwo dekonspiracji, lecz także demoralizuje wykonawców. W miarę potrzeby i możliwości, stawiający zadanie obowiązany jest udzielić wykonawcy dokładnych wskazówek dotyczących warunków i sposobów realizacji postawionych zadań oraz sposobu postępowania w przypadku trudności ich wykonania. Stawianie zadań oraz przyjmowanie informacji i materiałów wywiadowczych może mieć miejsce w czasie osobistych kontaktów, przez łączników, w poczcie operacyjnej, przekazywanej kurierem, przez schowki lub adresówki z wykorzystaniem tajnopisów, szyfrów i innych sposobów utajniania korespondencji, a także drogą radiową z zastosowaniem szyfru.

93. Należy dążyć do tego, aby stawiane zadania były realizowane w pełni i w określonym terminie. W wypadku nie wykonania zadań, należy ustalić przyczyny,

Strona 240 z 374

które uniemożliwiły ich realizację. Wnioski z tej analizy pozwolą odpowiedniej komórce organizacyjnej właściwie reagować w dalszym kierowaniu pracą określonego ogniw lub pracownika wywiadowczego aparatu terenowego.

94. Możliwości wywiadowcze aparatu terenowego należy systematycznie analizować oraz podejmować przedsięwzięcia zmierzające do ich poszerzenia. W miarę zwiększania się możliwości wywiadowczych określonego ogniw wywiadu, należy rozszerzać zakres przydzielanych zadań, zwracając jednak uwagę, aby wynikały one z konkretnych potrzeb wywiadowczych i były wykonalne. Wykonanie zadań przez pracowników aparatu terenowego należy systematycznie oceniać. Ocenie podlegają przede wszystkim:

- stopień wykonania postawionych zadań;
- stopień ponoszonego ryzyka;

- inicjatywa własna, samodzielność i zaangażowanie w pracy.

Oceny należy podawać do wiadomości wykonawcom zadań. Pracowników wywiadu dobrze pracujących należy wyróżniać i nagradzać, a wobec, zaniedbujących się lub naruszających zasady pracy wywiadowczej - wyciągać surowe wnioski.

95. Pracownicy wywiadu, kierujący pracą ogniw wywiadowczych, ponoszą odpowiedzialność za wyniki ich pracy oraz za przestrzeganie zasad konspiracji. Zobowiązani są oni do układania swoich stosunków z podległymi im agentami tak, aby zachować autorytet własny i organów wywiadu. Pracownikom wywiadu kategorycznie zabrania się wykorzystywać agentów, informatorów, jak i współpracowników do celów osobistych, przyjmować od nich podarunki, zaciągać pożyczki lub też korzystać z przedmiotów stanowiących ich własność osobistą. Niedopuszczalne jest poniżanie godności osobistej podwładnych pracowników, a także podrywanie autorytetu przełożonych. Pracownika wywiadu, kierującego pracą ogniw nielegalnego aparatu agenturalnego, powinny cechować wymagalność i stanowczość w stosunku do podwładnych, a jednocześnie opanowanie i takt oraz gotowość do udzielenia w każdym przypadku wskazówek, rad i pomocy.

96. Szereg przedsięwzięć, związanych z kierowaniem pracą aparatu terenowego, realizuje się w toku operacji wywiadowczych. Przygotowując i przeprowadzając operację wywiadowczą, należy zawsze uwzględniać konieczność zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa wszystkim pracownikom biorącym udział w operacji.

Osiąga się to przez:

Strona 241 z 374

- staranne zaplanowanie operacji z uwzględnieniem wariantów jej przebiegu, w zależności od aktualnej sytuacji wywiadowczej;
- wybór odpowiedniego miejsca, czasu i sposobu przeprowadzenia operacji;
- opracowanie odpowiedniej legendy dla pracowników przeprowadzających operację;
- opracowanie systemu zabezpieczenia operacji przed wykryciem jej przez obce organy kontr wywiadowcze;
- opracowanie sposobu postępowania w razie wpadki lub uniemożliwienia przeprowadzenia operacji, konieczności jej zerwania i przeniesienia na inny termin i miejsce.

Za właściwe przygotowanie i przeprowadzenie operacji wywiadowczych za granicą odpowiedzialni są rezydent i podległy mu pracownik wywiadu organizujący operację, zaś w Centrali - szef kierunkowego oddziału operacyjnego.

b) Kierowanie pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego

pod przykryciem

97. Podstawą działalności wywiadowczej kadrowych pracowników pod przykryciem attachatów wojskowych i innych placówek za granicą jest rozkaz specjalny, w którym określa się funkcje i szczegółowe zadania. Rozkaz specjalny dla rezydentów zatwierdza Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP, zaś dla zastępców i pozostałych pracowników operacyjnych - Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

98. Pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego pod przykryciem kierują bezpośrednio oddziały kierunkowe Pionu Operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Kierowanie odbywa się drogą pośrednią przez poczty operacyjne i szyfrogramy oraz bezpośrednio przez wezwanie danego pracownika do Centrali lub wyjazd przedstawiciela Centrali do kraju działania danej rezydentury.

99. Rezydenturą za granicą kieruje bezpośrednio rezydent, który ma do pomocy

zastępcę lub zastępców. Jest on odpowiedzialny za organizację całokształtu pracy, realizację zadań wywiadowczych oraz bezpieczeństwo, stan moralnopolityczny i dyscyplinę podległej mu rezydentury. Do jego głównych obowiązków należy kierowanie działalnością typowniczo-werbunkową,

Strona 242 z 374

rozbudowa sieci agenturalnej, kierowanie podporządkowaną mu agenturą oraz rozbudowa i zabezpieczenie łączności wywiadowczej.

Funkcja rezydenta i jego zastępców polega nie tylko na wydawaniu poleceń i kontrolowaniu ich wykonawstwa, lecz także na umiejętnym podejściu do podległego mu aparatu wywiadowczego. Ważną cechą kierownika każdego szczebla rezydentury jest umiejętność samodzielnego podejmowania decyzji i wyciągania właściwych wniosków opartych na racjonalnych przesłankach.

100. W kierowaniu pracą zagranicznego aparatu wywiadowczego pod przykryciem powinno się stosować zasadę wzajemnego, dokładnego i terminowego informowania w sprawach operacyjnych. Odnosi się to zarówno do danej rezydentury, jak i oddziału kierunkowego Centrali. Przestrzeganie tej zasady wpływa na elastyczność i sprężystość działania zagranicznego aparatu wywiadowczego.

101. W kierowaniu pracą aparatu wywiadowczego pod przykryciem należy uwzględniać fakt, że jego działalność jest systematycznie obserwowana przez organy obcych kontrwywiadów, wobec czego realizowane przez niego przedsięwzięcia wywiadowcze powinny być zawsze starannie przygotowane i maskowane. Odnosi się to zwłaszcza do takich przedsięwzięć, jak utrzymywanie łączności z agenturą i kontaktowanie się z osobami pozostającymi w aktywnym rozpracowaniu oraz do bezpośredniego zdobywania materiałów i informacji oficjalnie niedostępnych.

102. Pracownicy kadrowi aparatu wywiadowczego działającego pod **przykryciem**

attachatów wojskowych i innych polskich placówek zagranicznych powinni w stopniu maksymalnym wykorzystywać swoje stanowiska oficjalne dla realizacji postawionych przez Centralę zadań wywiadowczych. Oprócz wykonywania podstawowych zadań operacyjnych, powinni oni dążyć przede wszystkim do:

- nawiązywania i utrzymywania szerokich kontaktów w odpowiednich środowiskach na płaszczyźnie oficjalnej i prywatnej oraz docierania do osób interesujących wywiad w celu wytypowania i rozpracowania kandydatów na agentów lub świadomych informatorów;
- dokładnego poznawania kraju zainteresowania wywiadowczego, a szczególnie jego stosunków polityczno-społecznych, gospodarczych i naukowych, obowiązujących przepisów prawnych, administracyjnych i porządkowych oraz zwyczajów i obyczajów różnych środowisk;

Strona 243 z 374

- systematycznej penetracji rynku wydawniczego, bibliotek i księgarń, studiowania prasy i wydawnictw oraz śledzenia audycji radiowych i telewizyjnych, w tym głównie o tematyce wojskowej;
- śledzenia, analizowania i opracowywania problematyki dotyczącej kierunków polityki zagranicznej i wewnętrznej danego państwa, stanu i kierunków rozwoju sił zbrojnych, sytuacji ekonomicznej i osiągnięć naukowo-technicznych;
- rozpracowywania obiektów operacyjnego przygotowania terenu oraz rozpoznawania obiektów i rejonów o charakterze wywiadowczym;
- pogłębiania znajomości języków obcych, a szczególnie języka kraju zainteresowania wywiadowczego.

W realizacji tych zadań kadrowi pracownicy wywiadu powinni dążyć do pełnego wykorzystania dokumentacji informacyjnej, będącej w posiadaniu danych placówek, do ścisłej współpracy z merytorycznymi pracownikami polskich przedstawicielstw za granicą, a szczególnie z osobami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i ochronę placówek, a także z attachatami wojskowymi zaprzyjaźnionych państw socjalistycznych.

c) Kierowanie pracą wywiadowczą współpracowników

103. Współpracownicy, zatrudnieni w polskich przedstawicielstwach za granicą, wykonują zadania wywiadowcze w składzie rezydentury, grupy wywiadowczej lub samodzielnie. Pracą współpracowników, wykonujących samodzielne zadania wywiadowcze za granicą kieruje właściwy oddział operacyjny w Centrali. Zadania wywiadowcze na okres pracy współpracownika za granicą opracowuje się *na piśmie*, na ogólnie przyjętych zasadach. Dokument ten podpisuje szef właściwego oddziału operacyjnego, a zatwierdza - Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

104. Realizacja zadań wywiadowczych przez współpracowników podlega systematycznej kontroli i ocenie. Po powrocie współpracownika do kraju, właściwy oddział operacyjny dokonuje szczegółowej analizy i oceny całokształtu jego pracy wywiadowczej. Ocena ta powinna stanowić podstawę do podjęcia decyzji w sprawie dalszego wykorzystania współpracownika. Decyzję taką podejmuje Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych w oparciu o wniosek szefa właściwego oddziału operacyjnego, który określa jednocześnie w jaki sposób współpracownik ma być

Strona 244 z 374

wykorzystany na terenie kraju i kto ma nim kierować.

105. Współpracownicy mogą być wynagradzani za pracę wykonywaną na korzyść wywiadu. W wypadku osiągnięcia przez nich dobrych wyników i wykazywania dużego zaangażowania w pracy wywiadowczej, rezydencji, kierownicy grup wywiadowczych i szefowie oddziałów operacyjnych powinni występować do przełożonych z wnioskami o przyznawanie im premii pieniężnych, nagród i innych wyróżnień - z odznaczeniami wojskowymi i państwowymi łącznie.

106. Współpracowników, osiągających bardzo dobre wyniki w pracy wywiadowczej i posiadających perspektywę dalszej pracy na rzecz wywiadu wojskowego, w niektórych przypadkach można powoływać do zawodowej służby wojskowej. Ukadrowienie współpracownika powinno odbywać się na podstawie następujących kryteriów:

- osiągnięcia bardzo dobrych wyników w pracy wywiadowczej, szczególnie typowniczo-werbunkowej;
- wykazywania talentu operacyjnego i cech osobowych wywiadowcy oraz dużego zaangażowania w pracy wywiadowczej;
- umiejętność organizacji pracy i kierowania ludźmi;
- wysokie kwalifikacje zawodowe i nienaganna opinia w miejscu pracy;
- wysoki poziom ideowo-polityczny i moralny;
- odpowiedni wiek;
- dobra znajomość co najmniej jednego języka zachodniego;
- spełnienia ustawowych warunków do ukadrowienia.

Wniosek o ukadrowienie współpracownika opracowuje i przed stawia wyższym przełożonym szef właściwego oddziału operacyjnego.

107. Obowiązkiem wszystkich pracowników zagranicznego aparatu pod przykryciem jest dążenie do zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa pracy operacyjnej. W tym celu należy:

- stale i konsekwentnie przestrzegać zasad konspiracji;

- w kontaktach z agenturą stosować przede wszystkim formy łączności bezosobowej z wykorzystaniem środków technicznych, utajniających i kamuflujących;
 - kontakty osobowe z agenturą organizować wyłącznie w wypadkach koniecznych i w *Strona 245 z 374*
- miarę możliwości poza terenem bezpośredniej działalności agenta;
- analizować formy i metody działania obcych kontrwywiadów oraz wypracowywać sposoby przeciwdziałania;
 - do każdego przedsięwzięcia operacyjnego opracowywać odpowiednią maskę i legendę;
 - utrzymywać szerokie kontakty maskujące.

108. W strukturze organizacyjnej wszystkich rezydentura stosuje się zasadę indywidualnej i pionowej podległości. Oznacza to, iż każdy pracownik rezydentury może znać tylko tę osobę, z którą utrzymuje bezpośredni kontakt. Nie powinien on natomiast znać innych członków rezydentury lub sieci agenturalnej. Stosowanie tej zasady, w wypadku wsypy lub zdrady jednego pracownika, zapobiega dekonspiracji całej rezydentury lub sieci. Odstępstwo od tej zasady dopuszczalne jest jedynie w rezydenturach działających pod przykryciem placówek oficjalnych i to wyłącznie w stosunku do kadrowych pracowników wywiadu.

d)Kierowanie agentami

109. Pomyślne wykonanie przez wywiad zadań w dużej mierze zależy od sprawności kierowania działalnością aparatu agenturalnego. Pojęcie „kierowanie agentami” oznacza proces świadomego, właściwego oddziaływania wywiadu na sieć agenturalną w całości, na jej ogniwa i na każdego agenta z osobna w celu jak najlepszego wykonania postawionych przed wywiadem zadań.

110. Głównym celem w kierowaniu pracą aparatu agenturalnego jest ukierunkowywanie jego wysiłku na zabezpieczenie realizacji zasadniczych zadań wywiadowczych, zapewnienie bezpieczeństwa, ciągłości i efektywności pracy agentury w każdej sytuacji i warunkach.

111. Kierowanie agentami jest procesem złożonym, wymagającym wypracowania odpowiednich zasad i metod. Kierowanie agenturą na wszystkich szczeblach realizuje się na bazie centralizmu i jednoosobowego kierownictwa, wysokiego poczucia odpowiedzialności każdego pracownika wywiadu za powierzoną mu pracę w tym zakresie.

W kierowaniu agentami biorą udział pracownicy następujących szczebli:
Strona 246 z 374

- pracownicy Centrali wywiadu, którzy są upoważnieni do podejmowania ostatecznej decyzji w określaniu celów i zadań w zakresie kierowania agenturą;
- rezydenci - w odniesieniu do podległych im rezydentur;
- pracownicy **rezydentur**, kierujący bezpośrednio pracą agentów.

112. W niektórych sytuacjach zadanie kierowania pracą agentów może być powierzone doświadczonym i w pełni zaufanym agentom, wyznaczonym na kierowników grup agentów, a nawet - rezydentur.

113. Kierując pracą agentów należy dążyć do;

- celowego, aktywnego i konspiracyjnego wykorzystania, a także poszerzania możliwości wywiadowczych agentów dla pełnego i terminowego wykonania zadań wywiadowczych;
- „mocnego wiązania” agentów z siecią agenturalną, zwłaszcza agentów cennych, zabezpieczając ich współpracę z wywiadem w każdej sytuacji i warunkach, w tym szczególnie w czasie zagrożenia i wojny;

c) sprawdzania lojalności i stopnia konspiracji;
d) ciągłego ulepszania form i metod pracy agentów, zwłaszcza w zakresie łączności i konspiracji, w celu zwiększania jej efektywności, operatywności i bezpieczeństwa.

114. Kierowanie agentami realizuje się przez wykorzystanie dwóch podstawowych rodzajów łączności agenturalnej, to jest łączności osobowej i bezosobowej. Najbardziej efektywną formą w kierowaniu agentami jest łączność osobowa. Kontakty osobowe sprzyjają lepszemu poznaniu i kontroli agentów, ich szkoleniu i wychowywaniu, jednak w praktycznej działalności, ze względu na bezpieczeństwo, najczęściej stosuje się łączność bezosobową, przy wykorzystaniu której realizuje się następujące przedsięwzięcia:

- przekazywanie zadań, instrukcji, wytycznych i udzielanie porad w sprawie sposobów wykonania tych zadań oraz postępowania agentów;
- otrzymywanie od agenta informacji na temat jego aktualnej sytuacji;
- wynagradzanie agenta;
- oddziaływanie wychowawcze na agenta przez odpowiednie redagowanie depech, instrukcji i innej korespondencji;
- prowadzenie szkolenia agenta w różnych aspektach pracy agenturalnej;

Strona 247 z 374

- przekazywanie systemów łączności, środków techniki wywiadowczej itp.

115. Jednym z ważnych elementów kierowania agentami jest stawianie im zadań, okazywanie pomocy i kontrola wykonawstwa zadań.

116. **Zadanie dla agenta** powinno zawierać krótką i jasno sformułowaną treść, a także zakres konkretnych czynności, jakie agent powinien wykonać w celu zrealizowania postawionych przed nim zadań wywiadowczych lub organizacyjnych. Charakter i treść zadania po winny być zgodne z określonym przez Centralę ogólnym kierunkiem wykorzystania danego agenta, a tym samym odpowiadać jego możliwościom wywiadowczym.

117. Agenci powinni być systematycznie kontrolowani w celu sprawdzenia ich lojalności, obiektywności i uczciwości w informowaniu, przestrzeganiu zasad konspiracji oraz postępowaniu w toku realizacji zadań wywiadowczych. Kontrola agentów obejmuje głównie:

- sprawdzanie postępowania i zachowania się w życiu codziennym;
- systematyczną analizę dostarczanych informacji i materiałów wywiadowczych oraz konfrontowanie ich z informacjami otrzymanymi na ten sam temat z innych źródeł;
- wyjaśnianie okoliczności uzyskania informacji lub materiału i konfrontowanie tego z faktycznymi możliwościami wykonawcy;
- powierzanie do wykonania zadań kontrolnych;
- stosowanie przedsięwzięć sprawdzających;
- analiza zachowania się na spotkaniach.

Przedsięwzięcia powyższe prowadzi się w celu wykrywania agentów nasłanych przez obce kontrwywiady, zapobiegania ich przenikaniu do naszych sieci wywiadowczych oraz ochrony przed wsypaniami i zdradami.

118. Ważnym czynnikiem w kierowaniu pracą aparatu agenturalnego jest właściwe wynagradzanie agentów za pracę na rzecz wywiadu. Sposób i forma wynagradzania winny stanowić jeden z ważnych argumentów wiązania agenta z wywiadem, wychowywania go i poszerzania jego możliwości wywiadowczych. Agent może być wynagradzany w postaci:

- doraźnych opłat za dostarczany materiał;

Strona 248 z 374

- jednorazowych nagród pieniężnych;
- prezentów i upominków;
- innego rodzaju świadczeń - wg uznania Centrali.

Podstawowym kryterium ustalania wysokości wynagrodzenia agenta jest wartość dostarczonych przez niego materiałów i usług świadczonych na rzecz wywiadu. Inne formy finansowania agenta powinny być stosowane w celu mobilizowania go do osiągnięcia lepszych pozycji zawodowych, politycznych, społecznych itp., gwarantujących zwiększenie możliwości wywiadowczych.

119. W kierowaniu agentami należy umiejętnie wykorzystywać sprzyjające okazje do prowadzenia pracy wychowawczej. **Wychowanie agenta jest** procesem złożonym, wymagającym od pracownika operacyjnego wysokich walorów politycznych, moralnoetycznych

i kwalifikacji zawodowych. Celem pracy wychowawczej jest kształtowanie świadomości agentów w kierunku sprzyjającym szeroko pojętej pracy wywiadowczej przez wpajanie takich cech, jak: prawdomówność, rzetelność w wykonywaniu zadań, dyscyplina, nawyki konspiracji itp.

Istotne znaczenie w pracy wychowawczej ma także rozwijanie i poszerzanie motywów werbunku i współpracy, a tam gdzie jest to możliwe - łączyć je z zaangażowaniem ideowym w celu ściślejszego wiązania agenta z wywiadem.

120. W pewnych przypadkach współpraca z poszczególnymi pracownikami sieci agenturalnej, bądź z całą siecią lub rezydenturą wywiadowczą może być zamrożona.

Zamrożenie agenta polega na czasowym zawieszeniu jego aktywnej pracy wywiadowczej, z wyjątkiem niektórych czynności z zakresu łączności. Zamrożenie może nastąpić w następujących wypadkach:

- gdy agent lub inny pracownik rezydentury utracił możliwości wywiadowcze lub wykonał zadanie, dla którego został zwerbowany i na danym etapie nie zachodzi potrzeba dalszego, aktywnego wykorzystywania go;
- nastąpiła dekonspiracja pracownika sieci lub rezydentury, względnie istnieje takie niebezpieczeństwo;
- istnieje uzasadnione podejrzenie, że w sieci lub rezydenturze działa agent obcego kontrwywiadu.

Zamrożenie dokonuje się również w przypadkach wzmożonej aktywności organów kontrwywiadowczych, w wyniku wysp lub zdrad w innych rezydenturach lub

Strona 249 z 374

ogniwach wywiadu, jeżeli zaistniała sytuacja bezpośrednio zagraża bezpieczeństwu pracownika lub ogniwa wywiadowczego.

121. Z udokumentowanym wnioskiem o zamrożenie agenta może wystąpić:

- oficer kierujący agentem;
- rezydent za granicą;
- szef właściwego oddziału operacyjnego.

Wniosek o zamrożenie agenta, po zaopiniowaniu go przez Zastępcę Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych, zatwierdza Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP,

122. W zależności od okoliczności i przyczyny zamrożenia, decyzja o zamrożeniu może być podana do wiadomości danego agenta lub też nie. W przypadku podania decyzji do jego wiadomości, należy ustalić sposób ponownego nawiązania kontaktu, gdy ustaną przyczyny, które spowodowały zamrożenie.

123. Agenci (wykonujący zarówno główne, jak i pomocnicze zadania wywiadowcze),

którzy są szkodliwi lub nieprzydatni w pracy wywiadowczej, powinni być usuwani z sieci agenturalnej.

124. Zerwanie współpracy z agentem lub wyeliminowanie go z sieci agenturalnej może nastąpić, gdy określona osoba:

- okazała się prowokatorem;
- zdemoralizowała się, a jej zachowanie i postępowanie grozi kompromitacją lub dekonspiracją;
- w toku współpracy okazała się niezdolna do wykonywania zadań
- wywiadowczych;
- utraciła możliwości wywiadowcze i nie ma perspektyw na ich odzyskanie;
- nie może wykonywać zadań ze względu na zły stan zdrowia;
- odmawia wykonania zadań;
- we wszystkich innych przypadkach, gdy pozostawienie danej osoby w sieci, albo kontynuowanie z nią współpracy, stanowi zagrożenie bezpieczeństwa innych osób aparatu wywiadowczego.

125. Z udokumentowanym wnioskiem o zerwanie współpracy występuje szef właściwego oddziału operacyjnego, a decyzję w tych sprawach podejmuje:

- w stosunku do agentów i kurierów nielegalnych - Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP;
- w stosunku do współpracowników i informatorów za granicą - Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych;
- w stosunku do personelu pomocniczego w kraju - szefowie odpowiednich oddziałów operacyjnych.

e) Kierowanie pracą nielegalistów i nielegalnych pracowników wywiadu (NPW)

126. Szczególnej uwagi i głęboko przemyślanych poczynań wymaga organizowanie i kierowanie pracą nielegalistów i nielegalnych pracowników wywiadu. Przygotowanie ich do przerzutu i pracy w danym kraju zainteresowania wywiadowczego obejmuje wykonanie określonych zawczasu czynności i przedsięwzięć takich, jak: prze prowadzenie szkolenia, opracowanie planu przerzutu i legalizacji, sprecyzowanie zadań wywiadowczych, dokonanie szczegółowej- oceny sytuacji wywiadowczej oraz sprawdzenie znajomości przez nie- legalistów (NPW) spraw i zadań, a także opracowanie planu działania na cały okres pobytu i pracy za granicą.

127. Zasady kierowania pracą nielegalnych pracowników wywiadu są prawie takie same, jak i zasady kierowania pracą nielegalistów. Różnice występują przede wszystkim w sposobach przerzutu i legalizacji.

128. Plan przerzutu, legalizacji, łączności i działania na cały okres po bytu i pracy za granicą nielegalistów (NPW) zatwierdza Szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Pozostałe dokumenty (jak na przykład dotyczące szkolenia i przygotowania wywiadowczego) zatwierdza Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

129. Bezpośrednio przed przystąpieniem do operacji przerzutu, oddział realizujący przerzut nielegalistów obowiązany jest:

- dokonać ostatecznego sprawdzenia znajomości przez nielegalistów całokształtu przekazanych mu w toku przygotowania zagadnień, spraw i zadań, a szczególnie dotyczących legendy i maski, trasy i sposobu przerzutu, systemu łączności, dokumentów legalizacyjnych i wyposażenia;

- dokonać szczegółowej oceny sytuacji wywiadowczej na planowanej trasie przerzutu, w punktach tranzytowych i w rejonie docelowym w celu upewnienia się czy nie zaszły istotniejsze zmiany, które mogłyby rzutować na przebieg planowanej operacji.

130. Przebieg operacji przerzutu, dotarcie do krajów pośrednich i kraju docelowego oraz proces legalizacji nieleżała powinny być dokładnie i wnikliwie śledzone i

Strona 251 z 374

analizowane przez oddział kierunkowy. W wypadku zaistnienia nieprzewidzianych trudności, uniemożliwiających realizację zaplanowanych przedsięwzięć, Centrala podejmuje niezbędne kroki w celu udzielenia nieleżałowi daleko idącej po mocy. W razie grożącego niebezpieczeństwa, należy zabezpieczyć wycofanie się nieleżała z zagrożonego rejonu lub nawet powrót do kraju.

131. Nieleżałów i nielegalnych pracowników wywiadu nie powinno się włączać do sieci agenturalnych lub rezydentur wywiadowczych, po wiązanych lub kierowanych przez pracowników będących pod przy kryciem placówek oficjalnych. Mogą oni być natomiast włączani do rezydentur nielegalnego aparatu agenturalnego, kierowanych bez pośrednio przez Centralę, na przykład w charakterze rezydentów, względnie kierowników grup agenturalnych.

Nieleżałowie i NPW powinni pracować w oparciu o długofalowe zadania wywiadowcze. Przekazywanie przez nich informacji i materiałów wywiadowczych do Centrali należy organizować głównie przez sprawdzone i bezpieczne systemy łączności bezosobowej, obsługiwane przez nielegalnych kurierów i łączników wysyłanych z kraju.

W sprawach nie związanych z przekazywaniem materiałów wykorzystuje się inne kanały łączności, jak[^] poczta oficjalna, ogłoszenia prasowe, łączność radiowa itp. W okresie pokoju łączność radiową należy ograniczać do seansów jednostronnych: Centrala - nie-leżał (NPW) oraz okresowych, treningowych seansów dwustronnych. Za organizację łączności z nieleżałami odpowiedzialne są kierunkowe oddziały operacyjne Centrali.

132. Spotkania przedstawiciela Centrali z nieleżałem (NPW) organizuje się z, uwzględnieniem jego maski i legendy, pod jaką on występuje na terenie państwa zainteresowania wywiadowczego. Spotkania przeprowadza się zwykle na terenie państw trzecich (poza granicami państwa, na terenie którego nieleżał (NPW) stale przebywa i wykonuje zadania wywiadowcze). W wyjątkowych tylko wypadkach dopuszcza się organizowanie spotkań na terenie stałego prze bywania nieleżała (NPW). Na spotkaniach z nieleżałem (NPW) przedstawiciel Centrali dokonuje okresowej oceny jego pracy, przekazuje mu dodatkowe zadania, jeżeli zachodzi taka potrzeba, omawia ważniejsze operacje wywiadowcze, a także, w miarę potrzeby, przeprowadza dodatkowe szkolenie. Legenda i maska przedstawiciela Centrali powinny zapewniać maksimum bezpieczeństwa i konspiracji przed identyfikacją przez obcy kontrwywiad. Szkolenie nieleżałów i nielegalnych pracowników wywiadu (NPW) traktuje

Strona 252 z 374

f) Kierowanie pracą agenturalnego aparatu wywiadowczego w, okresie wojny

133. W planowaniu i organizowaniu pracy operacyjnej istotne znaczenie ma przygotowanie aparatu wywiadowczego, zdolnego skutecznie realizować zadania nie tylko w okresie pokoju, ale także w okresie zagrożenia i na wypadek wojny. Na okres wojny należy planować organizację rezydentur wywiadowczych, grup agenturalnych lub samodzielnych agentów na terytoriach potencjalnych przeciwników wyłącznie w oparciu o aparat nielegalny. Organizacja agenturalnej pracy wywiadowczej na okres „W” prowadzona będzie w oparciu o specjalne plany.

Przygotowania rezydentur nielegalnych do działania w czasie wojny powinny obejmować między innymi takie przedsięwzięcia, jak: przerzut i odpowiednie plasowanie nielegalów i nielegalnych pracowników wywiadu na terenie przewidywanego przeciwnika, rozbudowę agentury, organizowanie wielokanałowej, operatywnej i niezawodnej łączności wywiadowczej.

134. Przedsięwzięcia organizacyjne na okres wojny w odniesieniu do agentury należy rozpatrywać wielostronnie i kompleksowo, uwzględniając charakter ewentualnej wojny.

135. Dokonując selekcji i doboru agentów do pracy w okresie wojny, należy kierować się następującymi kryteriami:

- pewność agenta, jego odwaga, zdolność ponoszenia ryzyka, za angażowanie w pracy wywiadowczej, inteligencja i spryt;
- możliwości wywiadowcze agenta;
- wiek i stan zdrowia agenta, zawód, zajmowane stanowisko, możliwości powołania go do wojska, a tym samym utracenie dotychczasowych możliwości wywiadowczych, a nabycie nowych;
- możliwości przeniesienia agenta na inny teren w ramach ewakuacji;
- narodowość i obywatelstwo agenta (obywatele innych narodowości mogą być odsunięci od obiektów zainteresowania wywiadowczego w ramach przedsięwzięć prewencyjnych KW w wypadku wojny);
- możliwość istnienia ze strony obcego KW podejrzeń wobec agenta o współpracę z wywiadem.

Strona 253 z 374

Należy dążyć do pozyskania agentów na bazie ideologicznej. Analiza powyższych kryteriów pozwoli podjąć najbardziej trafną decyzję odnośnie do wykorzystania posiadanej agentury i sprecyzowania zadań wywiadowczych, a także określenia sposobu zabezpieczenia w niezawodną łączność agenturalną.

136. Agenci, przewidywani do pracy w czasie wojny, powinni odpowiednio być przygotowani do tego zadania. Przygotowanie to należy pro wadzić na podstawie zawczasu opracowanych planów, w których należy uwzględnić:

- kto, kiedy i gdzie będzie przygotowywał agentów (Centrala czy rezydent);
- zakres przeszkolenia agentów w dziedzinie techniki operacyjnej oraz w jaki sprzęt należy ich zaopatrzyć;
- sposoby zaopatrywania agentury w środki materiałowo-finansowe (kanały dostarczania, miejsca bazowania itp.);
- przygotowanie niezbędnych dokumentów, umożliwiających agentom opuszczenie kraju pobytu w wypadku zagrożenia;
- formy i sposoby organizacji łączności pomiędzy Centralą a nie legalnym aparatem wywiadowczym;
- sposoby udzielania pomocy rodzinom agentów.

137. Niezależnie od przygotowania do działania w czasie wojny aparatu nielegalnego, znajdującego się na terenie przeciwnika, należy równolegle przygotowywać kadry rezerwowe w celu uzupełniania i wzmocnienia rezydentur istniejących bądź organizowania nowych. Przygotowywanie kadr rezerwowych powinno dotyczyć głównie takich pracowników, jak: rezydenci, nielegalowie, nielegalni pracownicy wywiadu, kurierzy nielegalni i radiotelegrafisci.

138. **Łączność wywiadowcza w okresie zagrożenia i wojny** stanowi jedno z najważniejszych zagadnień pracy wywiadowczej Centrali. Łączność tę należy przygotować i zorganizować w okresie pokojowym. Istotne znaczenie w łączności wywiadowczej okresu wojennego będą miały następujące rodzaje łączności:

- jedno- i dwustronna łączność radiowa;
- elementy łączności schowkowej i systemy sygnalizacyjne;
- łączność poprzez nielegalnych kurierów, łączników, adresówki, punkty kontaktowe, lokale i telefony konspiracyjne, międzynarodowe środki łączności przez kraje

Strona 254 z 374

neutralne.

139. Najbardziej efektywną formą łączności będzie łączność radiowa. Systemy łączności schowkowej i sygnalizacji organizuje się na tych samych zasadach, jak w okresie pokojowym, z uwzględnieniem konieczności wyboru na okres wojny lokalizacji schowków oraz zmiany miejsca pobytu agentów i nielegalów.

140. Za przygotowanie łączności wywiadowczej na okres wojny odpowiedzialni są bezpośrednio szefowie kierunkowych oddziałów operacyjnych.

g) **Sporządzanie meldunków o wypadkach nadzwyczajnych**

141. Meldunki o istotnych wypadkach nadzwyczajnych, zaistniałych w pracy wywiadowczej, zwłaszcza w działalności zagranicznego aparatu wywiadowczego, obowiązani są sporządzać zarówno rezydenci, jak i szefowie oddziałów operacyjnych. Meldunki te powinny zawierać szczegółową ocenę wypadku nadzwyczajnego, jego przyczyny i wnioski.

Do wypadków kwalifikujących się jako nadzwyczajne zalicza się przede wszystkim:

- wsypy, zdrady, samowolne zerwanie przez agenta współpracy z wywiadem, nielojalność;
- fakty naruszania podstawowych zasad konspiracji i tajemnicy wojskowej;
- zerwanie operacji wywiadowczej (np. spotkania, wymiany, prze rzutu);
- prowokacje ze strony obcych służb specjalnych, jak: nasyłanie prowokatorów, zatrzymania, rewizje, włamania itp.;
- fakty zagubienia (zaginięcia) dokumentów operacyjnych, kluczy od szaf z dokumentacją tajną (poufną);
- rażące fakty niewłaściwego zachowania, się za granicą oficerów lub członków ich rodzin, naruszanie zasad etyki moralnej;
- rażące przypadki naruszania przepisów prawnych państwa za interesowania wywiadowczego, a w stosunku do pracowników kadrowych i współpracowników wywiadu także przepisów prawnych polskich władz państwowych, w szczególności MON, MSZ, MHZiGM, Ministerstwa Finansów.

D. ZASADY KONSPIRACJI W WYWIADZIE

Strona 255 z 374

142. Organizacja i działalność wywiadowcza rezydentur, jak i innych ogniw aparatu agenturalnego, muszą uwzględniać zasady głębokiej konspiracji. Konspiracja w wywiadzie obejmuje całokształt form organizacyjnych i metod działania, polegających na stałym i konsekwentnym maskowaniu przedsięwzięć operacyjnych, podejmowanych przez pracowników wywiadu dla nielegalnego zdobywania tajemnic przeciwnika. Stąd też wynika konieczność ścisłego zatajania przed organami obcych kontrwywiadów i osobami postronnymi wszystkich danych wpływających z całokształtu działalności wywiadowczej.

143. Konspiracyjna forma działalności w wywiadzie powoduje konieczność stosowania w praktyce podstawowych zasad zapewniających efektywne i bezpieczne wykonywanie wszelkich zadań stojących przed wywiadem. Do zasad tych należą:

- a) konspiracyjna organizacja aparatu wywiadowczego;
- b) umiejętne maskowanie wszelkiej działalności wywiadowczej;
- c) zachowanie w tajemnicy całokształtu działalności wywiadowczej.

144. W celu ograniczenia do maksimum kręgu ludzi wtajemniczonych w poszczególne zagadnienia pracy wywiadowczej, struktura organizacyjna wywiadu opiera się na zasadzie pionowej podległości. Ułatwia to w dużym stopniu kontrolę kierownictwa wywiadu wojskowego nad ludźmi posiadającymi określone tajemnice oraz zapewnia konspirację w wywiadzie,

145. Poszczególne rezydentury pracujące na terenie tego samego państwa, na skutek pionowej podległości organizacyjnej, nie powinny orientować się o istnieniu innych rezydentur, a wewnątrz danej rezydentury poszczególni pracownicy wywiadu nie mogą znać wszystkich agentów, informatorów lub nawet współpracowników. Jedyne rezydent powinien być zapoznawany z podległym mu aparatem wywiadowczym i czyni się go odpowiedzialnym za zachowanie tajemnicy i konspiracji wywiadowczej w rezydenturze.

146. W działalności operacyjnej, w postępowaniu służbowym i prywatnym pracownicy zagranicznego aparatu wywiadowczego powinni unikać przypadkowych i niezręcznych sytuacji oraz przestrzegać obowiązujących w danym państwie przepisów prawnych, obyczajów i zwyczajów, aby nie przyciągać uwagi obcego kontrwywiadu.

Strona 256 z 374

147. Maskowanie działalności wywiadowczej wymaga pomysłowości, sprytu i inicjatywy pracownika wywiadu w nadawaniu działalności nielegalnej charakteru legalnego, obliczonego na zdobywanie tajemnic przeciwnika przez celowe i umiejętne wykorzystanie sytuacji wywiadowczej w danym państwie. Maskowanie w działalności wywiadowczej sprowadza się do legalizowania, pozorowania, legendowania, fingowania i kamuflowania wykonywanych przedsięwzięć operacyjnych.

148. Ważnym elementem konspiracji pracy wywiadowczej jest zachowanie tajemnicy powierzonej pracownikowi wywiadu. W wywiadzie każde naruszenie tajemnicy przez jedną osobę może pociągnąć za sobą bardzo często nieobliczalne wprost konsekwencje dla innych pracowników wywiadu, jak również uniemożliwić w niektórych wypadkach wykonanie postawionego zadania wywiadowczego.

Pracownik wywiadu powinien stale pamiętać, że wszelkiego rodzaju gadulstwo, chełpliwość, zarozumiałość, brak silnej woli, skłonność do nadużywania alkoholu i do rozwiązłego trybu życia stanowią potencjalne niebezpieczeństwo naruszenia konspiracji wywiadowczej.

149. Konspiracja nie może być celem samym w sobie i ograniczać inicjatywę i zaangażowanie członków rezydentur w pracy wywiadowczej. Należy zawsze mieć na uwadze to, że konspiracja jest tylko zasadniczą formą zapewniającą bezpieczeństwo i powodzenie działalności wywiadowczej. Przestrzeganie zasad konspiracji ze szczególną ostrością występuje w takich przedsięwzięciach operacyjnych, jak: werbunek, przerzut, legalizacja, zdobywanie wiadomości, kierowanie agentami oraz łączność wywiadowcza.

E. ŹRÓDŁA I SPOSOBY ZDOBYWANIA INFORMACJI I MATERIAŁÓW WYWIADOWCZYCH PRZEZ APARAT ZAGRANICZNY

a) Źródła informacji

150. W wywiadzie wojskowym rozróżnia się dwa podstawowe źródła zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych: źródła osobowe i bezosobowe. Ze względu na charakter, źródła informacji mogą dzielić się na oficjalne i nieoficjalne, tajne (poufne) lub jawne.

151. **Do źródeł osobowych** zalicza się wszelkie kontakty pracowników kadrowych wywiadu z osobami współpracującymi świadomie lub nieświadomie z wywiadem wojskowym. Prócz agentów i informatorów pozyskanych do współpracy z wywiadem, potencjalnymi nośnikami osobowych źródeł informacji są między innymi: środowiska wojskowe kraju zainteresowania wywiadowczego, urzędnicy instytucji cywilnych, dziennikarze, personel techniczny i administracyjny w przemyśle (głównie zbrojeniowym), handlowcy i inne osoby mające dostęp do informacji interesujących wywiad, a ponadto pracownicy attachatów wojskowych i innych placówek, zarówno państw socjalistycznych, jak i krajów kapitalistycznych oraz krajów Trzeciego Świata, pracownicy polskich placówek za granicą, Polacy przebywający na stałe lub czasowo w kraju zainteresowania wywiadowczego, a także turyści krajów kapitalistycznych.

152 **Do źródeł nieosobowych** zalicza się przede wszystkim:

- resortowe i uczelniane biblioteki specjalistyczne;
- biblioteki publiczne;
- biblioteki wojskowe;
- prasę codzienną;
- księgarnie ogólne i specjalistyczne (**geograficzne, topograficzne, techniczne**);
- pokazy i wystawy wojskowe i ogólne (branżowe);
- ćwiczenia i manewry wojskowe;
- pokazy i parady wojskowe;
- audycje telewizyjne i radiowe;
- konferencje i sympozja;
- pokazy filmów o tematyce wojskowej.

153. Obowiązkiem każdego pracownika kadrowego i współpracownika jest stałe rozszerzanie źródeł informacji przez pozyskiwanie nowych.

154. Każde stałe źródło dostarczające informacje i materiały wywiadowcze powinno być opisane i przechowywane w attachacie wojskowym (rezydenturze), zgodnie z obowiązującymi przepisami. Drugi egzemplarz opisu źródła informacji powinien zostać przesiany do Centrali.

b) **Sposoby zdobywania informacji i materiałów**

155. Wywiad wojskowy, wykorzystując dostępne mu siły i środki, stosuje różnorodne sposoby zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych. Do najczęściej stosowanych sposobów zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych zalicza się:

- a) prowadzenie rozmów;
- b) obserwację własną;
- c) penetrację rynku wydawniczego oraz zakup materiałów i sprzętu objętych embargiem;
- d) podsłuch osobisty i przy pomocy urządzeń nagrywających;
- e) nasłuch radiowy;
- f) kradzieże i wynoszenie tajnych materiałów;
- g) fotografowanie obiektów wywiadowczych.

Niektóre wyżej wymienione sposoby zdobywania informacji i materiałów

mogą być łączone, na przykład: prowadzenie rozmów i podsłuchu; prowadzenie rozmów i obserwacja; obserwacja i fotografowanie obiektów wywiadowczych.

156. **Prowadzenie rozmów** jest jednym z podstawowych sposobów zdobywania informacji. Sposób ten z reguły stosują wszyscy pracownicy zagranicznego aparatu wywiadowczego, a więc pracownicy kadrowi, współpracownicy, agenci i informatorzy świadomi. Wyniki rozmów zależą od wielu okoliczności, a przede wszystkim od: warunków i sytuacji, stopnia przygotowania wywiadowczego, elokwencji i wiedzy, znajomości danego języka oraz doboru rozmówcy i umiejętności wyboru tematu rozmów itp.

157. **Drogą obserwacji własnej** można zdobyć wiele interesujących i wartościowych informacji wywiadowczych. Sposób ten stosowany jest przez wszystkich członków zagranicznych ogniw wywiadowczych. Obserwacja może być prowadzona gołym okiem **lub** przy użyciu przyrządów optycznych. Prowadzenie obserwacji jest zwykle bezpieczniejsze, niż prowadzenie rozmowy na tematy wojskowe lub odnoszące się do konkretnego obiektu. Sposób ten ma także ujemne strony, ponieważ drogą obserwacji można ustalić tylko zewnętrzne cechy obiektu lub fragmentaryczne dane jakiegoś zdarzenia (zjawiska), które muszą być potwierdzone przez inne źródła.

158. Wartość informacji uzyskanych drogą obserwacji zależy przede wszystkim od: *Strona 259 z 374*

należytego przygotowania wywiadowczego i fachowego, umiejętności wykorzystania środków technicznych, warunków terenowych, pory dnia i warunków meteorologicznych oraz od stopnia przygotowania się do wykonania danego zadania.

159. Drogą obserwacji można uzyskać interesujące informacje zarówno o obiektach wojskowych, jak i cywilnych, tak stałych, jak i ruchomych. Do najczęściej rozpoznawanych drogą obserwacji obiektów o znaczeniu wywiadowczym można zaliczyć:

- bazy lotnicze, morskie i raketowe;
- stanowiska dowodzenia;
- stacje radiolokacyjne i maszty anten radiowych i radiolinii;
- system umocnień i zapór;
- koszary i magazyny;
- defilady i parady wojskowe;
- ćwiczenia i manewry;
- poligony wojskowe;
- elektrownie i ważne obiekty przemysłowe, w tym głównie przemysłu zbrojeniowego;
- szlaki drogowe i kolejowe oraz mosty i tunele;
- lotniska cywilne;
- ośrodki naukowo-badawcze.

160. Obserwację można prowadzić z jednego lub kilku miejsc w terenie, z okna hotelu, wieży obserwacyjnej lub z innego stałego obiektu, z samochodu w ruchu, samolotu komunikacyjnego, pociągu, roweru, statku pasażerskiego, motorówki itp.

161. **Penetracja rynku wydawniczego, zakup materiałów i sprzętu objętych embargiem** ma duże znaczenie w pracy wywiadowczej. Zakup materiałów i sprzętu można realizować w ramach handlu zagranicznego lub indywidualnie w ramach handlu wewnętrznego kraju za interesowania wywiadowczego. Transakcji handlowych

można dokonywać oficjalnie lub półoficjalnie. Zakupu oficjalnego dokonuje się najczęściej przez polskie placówki zagraniczne (ambasadę, misję, BRH, LOT, ORBIS, spółkę mieszaną, instytut międzynarodowy itp.), a także indywidualnie. Zakupu nieoficjalnego dokonuje się zwykle przez pośredników handlowych. Wówczas *Strona 260 z 374*

transakcja powinna być przez obie strony maskowana. Najczęściej chodzi tu o zakup materiałów i sprzętu embargowego, który dla naszego kraju lub wojska ma duże znaczenie i wartość.

Przy zakupie materiałów tajnych zachodzi niekiedy potrzeba opracowania legendy zakupu i legendy wykorzystania zakupionego materiału. Zakup sprzętu **lub** materiałów embargowych może być dokonany na podstawie dokumentów normalnych lub z fikcyjnymi danymi.

162. Prócz zakupu materiałów i sprzętu użytku trwałego, pracownicy zagranicznego aparatu wywiadowczego dokonują zakupu wydawnictw o różnorodnej tematyce, a przede wszystkim wojskowej, politycznej, gospodarczej, naukowo-technicznej, wywiadowczej i innej - zarówno w drodze oficjalnej, jak i półoficjalnej. Zakupione dla potrzeb wywiadu wojskowego tego rodzaju materiały mogą przed stawiać dużą wartość informacyjną, a uzyskanie ich nie wymaga tak dużego zaangażowania i wysiłku, jak zdobywanie podobnych materiałów drogą agenturalną.

163. **Podśluch osobisty i przy pomocy urządzeń nagrywających** może być stosowany

wówczas, jeśli pracownik kadrowy lub współpracownik wywiadu będzie miał możliwość uczestniczenia lub przysłuchiwania się interesującym rozmowom. Taka sytuacja może zaistnieć w czasie przyjęć oficjalnych, konferencji, sympozjów, w kularach parlamentu, w teatrze, kinie, na dworcach, w restauracjach, kawiarniach, barach, klubach i kasynach, w czasie udziału w uroczystościach wojskowych, państwowych itp. Pracownicy wywiadu powinni znać dobrze dogodne miejsca lub sytuacje, gdzie można sposobem podśluchu zdobywać interesujące informacje.

164. W działalności wywiadowczej, w celu zdobycia informacji, stosuje się również techniczne środki podśluchu, przekazu i zapisu. W sytuacjach nieskomplikowanych można stosować mikrofon połączony bezpośrednio z magnetofonem. Do podśluchu bezprzewodowego wykorzystuje się miniaturowe nadajniki radiowe, odbiorniki o wysokiej częstotliwości, filtry oraz inne elementy służące do zdalnego włączenia i wyłączenia urządzeń przekazujących. Przy prowadzeniu podśluchu należy pamiętać, że osoby mające do czynienia z materiałami tajnymi są pod ochroną służb kontrwywiadowczych.

165. **Nasłuch radiowy** może być prowadzony z terytorium własnego państwa przez wyspecjalizowane jednostki rozpoznania radioelektronicznego oraz na terenie państwa zainteresowania wywiadowczego- przez specjalnie przeszkolonych pracowników wywiadu. Rozpoznanie radioelektroniczne stanowi osobną dziedzinę rozpoznania *Strona 261 z 374*

wojskowego i nie jest z tego tytułu przedmiotem rozważań w niniejszej **instrukcji**.

166. **Kradzież i wynoszenie tajnych materiałów** wywiad stosuje wówczas, jeśli nie ma możliwości uzyskania ich w drodze legalnej. Sposób ten stosuje się zarówno do zdobycia materiałów wywiadowczych

167. Sposób zdobywania materiałów drogą kradzieży ma stronę ujemną, ponieważ zaginięcie ważnego materiału (dokumentu) może spowodować podejrzenie wobec pracownika wywiadu pracującego na obiekcie, zaostrzyć

czujność organów KW, a tym samym utrudnić dostęp do innych, interesujących wywiad materiałów.

168. Zdobywanie materiałów wywiadowczych drogą kradzieży jest najbardziej dogodnie w instytucjach lub państwach, gdzie ewidencja materiałów tajnych, poufnych lub do użytku służbowego nie jest prowadzona skrupulatnie.

169. Często stosowanym sposobem zdobywania materiałów wywiadowczych jest ich wyniesienie na krótki okres poza obiekt celem sfotografowania lub skopiowania. Po wykorzystaniu materiał wkłada się na pierwotne miejsce z zachowaniem ostrożności i dyskrecji, nie pozostawiając żadnych śladów i podejrzeń. Jeśli istnieją warunki i dostęp do interesujących wywiad materiałów, można je fotografować na miejscu, bez konieczności wynoszenia na zewnątrz miejsca pracy.

170. **Fotografowanie obiektów wywiadowczych** jest również jednym z istotnych sposobów uzyskiwania informacji. Stosuje się go najczęściej przy rozpracowaniu obiektów z zakresu operacyjnego przy gotowania terenu oraz elementów łączności wywiadowczej. Przy fotografowaniu lub filmowaniu tego rodzaju obiektów należy mieć zawsze na uwadze prowadzenie obserwacji przez organy kontrwywiadu obcego. Operacji takich należy dokonywać w sposób rozważny, z zachowaniem ostrożności.

F. TECHNIKA WYWIADOWCZA

171. Praca wywiadu jest narażona na ciągłe przeciwdziałanie obcych kontrwywiadów. Powoduje to konieczność utajniania, głębokiego konspirowania działalności wywiadowczej, a szczególnie przedsięwzięć odnoszących się do zdobywania tajnych materiałów i informacji interesujących wywiad oraz łączności wywiadowczej. Jednym z istotnych elementów w zabezpieczeniu pracy wywiadu jest właściwe rozwijanie i *Strona 262 z 374* aktywne, stosowanie w praktycznej działalności środków techniki wywiadowczej.

172. Technika wywiadowcza obejmuje następujące podstawowe dziedziny:

1) **Legalizację** - zajmującą się produkcją falsyfikatów dokumentów zagranicznych, rozpracowaniem problematyki legalizacyjnej państw zainteresowania wywiadowczego, przygotowaniem zagranicznych dokumentów i spraw legalizacyjnych dla potrzeb tak zagranicznego, jak i krajowego aparatu wywiadowczego.

2) **Fotografię wywiadowczą** - zajmującą się opracowywaniem specjalnych metod fotograficznych, zabezpieczaniem i dostosowywaniem typowego sprzętu fotograficznego i materiałów światłoczułych dla potrzeb pracy wywiadowczej. Fotografia wywiadowcza znajduje szerokie zastosowanie w działalności wywiadowczej, umożliwia skryte fotografowanie obiektów i materiałów wywiadowczych, zabezpiecza przechowywanie utwalonych obrazów oraz ich przekazywanie tak w ramach wewnętrznych, jaki i zewnętrznych systemów łączności wywiadowczej.

3) **Chemię wywiadowczą** - zajmującą się opracowywaniem środków sympatycznych (atramenty sympatyczne, kalki itp.), przygotowaniem zestawów tajnopisów dla potrzeb pracy zagranicznego aparatu wywiadowczego, prowadzeniem prac badawczych i laboratoryjnych w zakresie chemii wywiadowczej. Środki utajnające zapis znajdują szerokie zastosowanie zwłaszcza w pracy nielegalnego aparatu wywiadowczego. Mogą one być wykorzystywane

tak w łączności wewnętrznej rezydentur agenturalnych, jak i w łączności zewnętrznej.

4) Radiotechnikę i elektronikę wywiadowczą - zajmującą się

wypracowywaniem i dostosowywaniem sprzętu radiowego dla potrzeb łączności wywiadowczej, różnego rodzaju środków elektronicznych, służących do zdobywania informacji wywiadowczych {w drodze nasłuchu radiowego lub podsłuchu), środków sygnalizacji wywiadowczej, środków usprawniających pracę operacyjną oraz środków i urządzeń przeciwdziałających technice kontrwywiad owczej.

5) Mechanikę wywiadowczą - zajmującą się opracowywaniem, dostosowywaniem i przygotowaniem kamuflażu technicznych, specjalnych środków fotooptycznych

Strona 263 z 374

oraz innych środków techniki wywiadowczej, jak urządzenia zabezpieczające, niszczące itp.

173. Szczegółowe zasady odnoszące się do wymienionych dziedzin techniki wywiadowczej i jej zastosowania w pracy wywiadowczej za warte są w oddzielnych przepisach i instrukcjach, opracowanych przez poszczególne komórki Zakładu Techniki Specjalnej (ZTS) Pionu Operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

174. Realizując zadanie technicznego zabezpieczenia działalności wywiadowczej, ZTS współdziała z oddziałami operacyjnymi Pionu. Współdziałanie to powinno polegać przede wszystkim na:

- określaniu rodzajów i ilości środków technicznych, niezbędnych dla potrzeb pracy wywiadowczej;
- uzgadnianiu koncepcji co do zastosowania konkretnych środków technicznych;
- inspirowaniu wdrażania nowych środków techniki wywiadowczej;
- systematycznym zabezpieczaniu Zakładu Techniki Specjalnej w niezbędne informacje, wzory różnego rodzaju dokumentów i materiały techniczne pochodzenia zagranicznego, zgodnie z bieżącymi potrzebami ZTS.

G. SZKOLENIE WYWIADOWCZE

a) Szkolenie aparatu kadrowego

175. Podstawowe szkolenie i przygotowanie do pracy aparatu kadrowe go wywiadu prowadzi Ośrodek Szkolenia Specjalnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Program i zasady szkolenia aparatu kadrowego stanowią odrębne dokumenty, opracowane zgodnie z wytycznymi kierownictwa Zarządu II.

176. Pracownicy Zarządu II Sztabu Generalnego WP, kierowani do pracy w zagranicznym aparacie wywiadowczym, podlegają obowiązkowi dodatkowego przeszkolenia i przygotowania, niezależnie od stopnia i stanowiska służbowego, jakie wcześniej zajmowali.

Strona 264 z 374

177. Za koordynację szkolenia i przygotowanie oficerów, wyznaczonych do pracy na danym kierunku zainteresowania wywiadowczego, odpowiedzialni są szefowie właściwych oddziałów kierunkowych Pionu Operacyjnego.

178. Całość szkolenia i przygotowania oficera odbywa się według uzgodnionego ze wszystkimi zainteresowanymi Pionami (komórkami) Zarządu II Sztabu Generalnego WP ramowego planu przygotowania, który opracowuje właściwy kierunkowy oddział operacyjny.

Ramowy plan szkolenia oficerów kierowanych na stanowiska rezydentów (attaches

wojskowych w krajach kapitalistycznych) za twierdza Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych, natomiast plan szkolenia oficerów kierowanych na niższe stanowiska - starsi inspektorzy Pionu Operacyjnego.

179. Ramowy plan przygotowania oficera do pracy w zagranicznym aparacie wywiadowczym stanowi podstawę skierowania danego oficera na przeszkolenie do zainteresowanych komórek Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

180. Szkolenie i przygotowanie oficerów prowadzi się na zorganizowanych kursach metodą indywidualnego studiowania oraz praktycznego przygotowania pod kierunkiem specjalistów (np. nauka szyfrów, opracowywanie ćwiczebnych elementów łączności schowkowej, sporządzanie notatek, meldunków, sprawozdań itp.).

181. Szkolenie i przygotowanie obejmuje również żony oficerów, kierowanych do pracy w zagranicznym aparacie wywiadowczym. Szkolenie organizują właściwe oddziały kierunkowe według oddzielnych planów i konkretnych potrzeb operacyjnych. Z zasady szkolenie żon oficerów prowadzone jest na zorganizowanych kursach Zarządu II Sztabu Generalnego WP. W szczególnych wypadkach szkolenie organizuje się indywidualnie. Szczegóły dotyczące przygotowania żon pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego WP zawarte są w odrębnym dokumencie („Instrukcja dla żon i rodzin żołnierzy zawodowych wyjeżdżających do pracy na placówki zagraniczne”).

182. Zasady szkolenia i przygotowania oficerów do pracy w zagranicznym aparacie wywiadowczym pod przykryciem polskich przedstawicielstw określa „Instrukcja o zasadach naboru, legalizacji i pracy oficerów pod przykryciem urzędów i instytucji cywilnych w kraju”.

b) Szkolenie współpracowników

Strona 265 z 374

183. Szkolenie współpracowników prowadzi się zarówno na terenie własnego kraju, jak i za granicą, wykorzystując w tym celu lokale konspiracyjne lub inne odpowiednie miejsca.

Szkolenie współpracownika za granicą przeprowadza się wówczas, gdy został on завербовany do współpracy z wywiadem w czasie przebywania poza granicami naszego kraju lub gdy zachodzi potrzeba dodatkowego, pogłębionego szkolenia.

184. Szkolenie współpracownika w kraju organizuje i przeprowadza właściwy oddział operacyjny (powierzając to zadanie odpowiednio doświadczonym oficerom), a szkolenie za granicą - rezydent (kierownik grupy wywiadowczej) lub wyznaczony przez niego pracownik kadrowy wywiadu.

Plany szkolenia współpracowników, organizowanego w kraju, jak i za granicą, zatwierdzają szefowie właściwych oddziałów operacyjnych.

185. W szkoleniu współpracowników należy stosować metodę samodzielnego studiowania wskazanych materiałów (zwłaszcza przy szkoleniu prowadzonym w kraju), udzielanie instruktażu oraz metodę praktyczną.

c) Szkolenie nielegalistów

186. Szkolenie nielegalistów należy organizować i prowadzić w oparciu o szczegółowe plany opracowane przez właściwe oddziały kierunkowe i zatwierdzone przez Zastępcę Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych. Plany te powinny zakładać wszechstronne przygotowanie nielegalistów do pracy nielegalnej w państwach zainteresowania wywiadowczego.

Szkolenie nielegalistów powinno obejmować następujące podstawowe zagadnienia dotyczące pracy wywiadowczej:

- ogólne szkolenie wywiadowcze;

- studiowanie języka obcego, który ma być jego językiem „ojczystym”;
- studiowanie maski, legendy, dokumentów legalizacyjnych, planowanych kanałów i sposobów przetrzutu;
- naukę lub uzupełnianie wiadomości z obranego zawodu;
- inne zagadnienia, niezbędne do właściwego wykonania przewidzianych dla nielegala zadań wywiadowczych.

Strona 266 z 374

187. Za organizację szkolenia i należyte przygotowanie nielegala do pracy wywiadowczej odpowiedzialny jest szef właściwego oddziału operacyjnego. Ze względów konspiracyjnych, szkolenie nielegala odbywa się indywidualnie, z wykorzystaniem lokali konspiracyjnych, stosując metodę samodzielnego studiowania materiałów, instruktaż, pokazy oraz metodę praktyczną.

Należy dążyć do maksymalnego ograniczenia ilości osób szkolących nielegala.

188. W wypadku nielegala żonatego, dopuszcza się objęcie szkoleniem •także jego żony, jeżeli została ona również pozyskana do współpracy z wywiadem lub jest zorientowana co do pracy wywiadowczej męża. Szkolenie żony nielegala powinno ograniczać się tylko do wybranych zagadnień.

d) **Szkolenie nielegalnych pracowników wywiadu**

189. W szkoleniu nielegalnych pracowników wywiadu obowiązują te same zasady i metody, co i w szkoleniu nielegalów. Inny natomiast jest zakres przygotowania wywiadowczego. W odniesieniu do nielegalnych pracowników wywiadu nie zachodzi bowiem potrzeba organizowania specjalnego stażu za granicą, gruntownego studiowania maski i legendy, kanałów i sposobów przetrzutów, ponieważ wyjazd ich na teren państwa zainteresowania wywiadowczego organizowany jest drogą legalną.

e) **Szkolenie agentów**

190. Szkolenie agentów ma charakter wybitnie indywidualny. Przy opracowywaniu planu szkolenia należy uwzględnić osobowość agenta, realne jego możliwości wywiadowcze oraz stopień rozpracowania i lojalność.

191. Zgodnie z obowiązującą zasadą, w czasie szkolenia **przekazuje się agentowi tylko te informacje**, które są niezbędne do **wykonania przez niego**

ściśle określonych **zadań** wywiadowczych. Zasada ta odnosi się szczególnie do agentów obcokrajowców nie w pełni rozpracowanych i sprawdzonych. Szkolenie agentów sprawdzonych i cieszących się zaufaniem prowadzi się zwykle w szerszym zakresie, obejmującym także zagadnienia z dziedziny łączności, techniki wywiadowczej (fotografia, kamuflaż, tajnopisy, szyfry, kody itp.),

Strona 267 z 374

pracy typowniczo-werbunkowej, a nawet kierowania ogniwami wywiadowczymi.

192. Wstępne przeszkolenie, przeprowadzone przed przystąpieniem agenta do pracy, powinno dotyczyć takich zagadnień, jak: znajomość i przestrzeganie zasad konspiracji, dyscyplina, sposoby zdobywania i przekazywania materiałów wywiadowczych, sposoby utrzymywania łączności, formy i metody działania obcych kontrwywiadów oraz znajomość sytuacji wywiadowczej.

Szkolenie agenta należy kontynuować przez cały okres jego współpracy z wywiadem, rozszerzając stopniowo jego tematykę do niezbędnego zakresu.

193. Szkolenie agentów zawerbowanych za granicą prowadzi się bądź na terenie stałego pobytu agenta, bądź na terenie kraju trzeciego. W wyjątkowych

wypadkach można ich szkolić również w naszym kraju, jeżeli wynika to z potrzeb operacyjnych, a jednocześnie istnieją możliwości zorganizowania bezpiecznego przerzutu agenta do Polski.

194. Agentów zawerbowanych w Polsce należy przeszkolić w kraju.

Wskazaniem jest aby całość szkolenia agenta przeprowadzał jeden pracownik wywiadu, w miarę możliwości ten, który będzie kierował przyszłą jego pracą.

195. Plany szkolenia agentów zatwierdza Zastępca Szefa Zarządu II ds.

Operacyjnych. Za sprawną organizację i przebieg szkolenia agentów odpowiedzialni są szefowie właściwych oddziałów operacyjnych.

196. Pracownicy wywiadu, przeprowadzający szkolenie agentów, obowiązani są sporządzać z tych czynności pisemne meldunki. Meldunek z przebiegu szkolenia winien zawierać następujące dane: kto, gdzie, kiedy, w jakich warunkach i zakresie oraz przez kogo został przeszkolony, stopień opanowania przez szkolonego określonych zagadnień, czy i jakie występowały trudności w opanowaniu przez agenta przerabianych tematów, a także inne uwagi i wnioski.

197. Każde szkolenie agenta powinno być wykorzystane również do bliższego poznania ujemnych i pozytywnych cech jego osobowości, stosunku danej osoby do wywiadu, rzeczywistych motywów podjęcia przez nią współpracy z wywiadem, stopnia lojalności oraz perspektyw rozwojowych agenta.

e) **Szkolenie osób pomocniczego aparatu wywiadowczego**

Strona 268 z 374

198. Ogólne zasady szkolenia osób pomocniczego aparatu wywiadowczego są takie same, jak dla agentury podstawowej. W szkoleniu tym obowiązuje zasada specjalizacji, polegającej na ograniczaniu przekazywanych wiadomości do zakresu niezbędnego przy wykonywaniu określonej funkcji w systemie działalności wywiadowczej.

199. Wzory podstawowej dokumentacji dotyczącej szkolenia i przygotowania wywiadowczego zawarte są w zbiorze załączników do niniejszej instrukcji.

H. SPRAWOZDAWCZOŚĆ, DOKUMENTACJA OPERACYJNA ORAZ EWIDENCJA OSOBOWA

200. Sprawozdawczość w pracy operacyjnej prowadzi się w celu podsumowania i przeanalizowania wyników pracy operacyjnej w kraju i za granicą, sprecyzowania na tej podstawie wniosków do dalszej działalności lub w celach ewidencyjnych i statystycznych. Sprawozdania dzielą się na:

- okresowe - dotyczące całokształtu pracy operacyjnej w danym okresie;
- problemowe - przedstawiające przebieg i wyniki realizacji określonych przedsięwzięć wywiadowczych.

201. Podstawowym dokumentem w sprawozdawczości operacyjnej jest **roczne**

sprawozdanie z pracy, wykonywane na szczeblu Pionu Operacyjnego,

oddziałów i komórek operacyjnych. Dokument ten składa się z dwóch

zasadniczych części:

- części opisowej;
- części statystycznej.

202. Opisowa część sprawozdania winna być opracowana w sposób analityczny, zawierać oceny i przykłady, wskazywać na źródła i przy czyny występujących zjawisk oraz przedstawiać zwięźle wnioski i propozycje.

Część opisowa dzieli się na następujące rozdziały:

1) **główne kierunki pracy** komórki organizacyjnej Pionu Operacyjnego, ujmujące zasadnicze problemy, na których koncentrowała się praca w okresie sprawozdawczym;

2) **analiza wyników pracy** w zakresie zdobywania materiałów i informacji

Strona 269 z 374

wywiadowczych oraz ocena stopnia realizacji zadań rocznych i doraźnych, ze wskazaniem przyczyn ewentualnego nie wykonania zadań planowanych. .

3) **organizacja pracy wywiadowczej** ze wskazaniem braków i nie dociągnięć organizacyjnych, mających wpływ na wyniki działalności operacyjnej;

4) **warunki realizacji zadań**;

5) **wnioski i propozycje** - ujmujące w sposób zwięzły i konkretny przyczyny niedociągnięć oraz odpowiednio uzasadnione propozycje zmierzające do usprawnienia pracy operacyjnej.

203. Część statystyczna sprawozdania składa się z tablic i wykazów, nie zbędnych do przedstawienia w sposób tabelaryczny wyników *pracy* operacyjnej, szczególnie w odniesieniu do pracy typowniczo-werbunkowej, budowy i rozbudowy sieci i rezydentur wywiadowczych i zachodzących w nich zmian oraz zdobytych materiałów wywiadowczych.

204. Roczne sprawozdania z pracy komórek organizacyjnych Pionu Operacyjnego sporządza się do połowy stycznia, a za cały Pion Operacyjny - do końca stycznia. Sprawozdania oddziałów operacyjnych stanowią podstawę opracowania rocznego sprawozdania z pracy Pionu Operacyjnego.

205. Pracownicy kadrowi wywiadu, kierowani do pracy za granicą, obowiązani są składać sprawozdania z wykonania postawionych im za dań wywiadowczych. Oficerowie pracujący pod przykryciem rozliczają się z wykonania postawionych przed nimi zadań przed rezydentem, zaś po powrocie do kraju składają pisemne sprawozdania, przedstawiając w nich następujące zasadnicze problemy:

- stopień wykonania zleconych zadań wywiadowczych;
- wyniki pracy typowniczo-werbunkowej;
- problemy związane z kierowaniem pracą aparatu agenturalnego;
- wyniki pracy w zakresie bezpośredniego zdobywania materiałów wywiadowczych oraz pozyskania nowych źródeł informacji;
- inne przedsięwzięcia realizowane w czasie pracy za granicą;
- ocenę sytuacji wywiadowczej i jej wpływ na pracę operacyjną;
- wnioski i propozycje.

Szczegółowe zagadnienia i formę sprawozdania określa każdorazowo szef właściwego oddziału operacyjnego, w zależności od funkcji, jaką pracownik

Strona 270 z 374

wywiadu spełniał za granicą oraz od potrzeb ujęcia w sprawozdaniu określonych zagadnień związanych z pracą wywiadowczą.

206. Rezydenci zagranicznego aparatu wywiadowczego, działającego pod przykryciem placówek oficjalnych, sporządzają i przedstawiają Centrali na bieżąco pisemne meldunki i sprawozdania z przebiegu realizacji konkretnych zadań wywiadowczych. Natomiast pod koniec półrocza przedstawiają krótkie sprawozdania z realizacji ważniejszych zadań, ujętych w rocznym planie pracy wywiadowczej.

207. Roczne sprawozdania z pracy rezydenci powinni przedstawiać Centrali w

terminie określonym w wytycznych Zastępcy Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych (z zasady do 15 grudnia danego roku). Ponadto rezydenci zagranicznego aparatu wywiadowczego pod przykryciem mogą być zobowiązani do przedstawiania okresowych meldunków z pracy w okresie ich pobytu w Centrali bądź na miejscu, w czasie kontrolnych wyjazdów za granicę przedstawicieli Centrali.

208. **Meldunki bieżące** opracowywane są przez pracowników wywiadu po realizacji określonych przedsięwzięć operacyjnych, wymagających udokumentowania. Należą do nich meldunki z realizacji różnych operacji wywiadowczych, jak: werbunki, spotkania agenturalne, wymiany, przerzuty nielegalów, podróże operacyjne, a także sprawozdania z przebiegu szkolenia agentów, realizacji przedsięwzięć z za kresu łączności wywiadowczej i innych czynności, wynikających z pracy operacyjnej. Przełożony, zlecający przeprowadzenie danego przedsięwzięcia wywiadowczego, może określać każdorazowo treść, formę i zakres meldunku.

209. Wszystkie czynności i przedsięwzięcia operacyjne, wykonywane przez komórki i ogniwa wywiadu, powinny być udokumentowane. Dokumentację operacyjną należy prowadzić w sposób zwięzły, jasny, przejrzysty i estetyczny. Powinna ona stanowić pomoc w działalności operacyjnej, a zwłaszcza w jej planowaniu oraz odtwarzaniu faktów, przebiegu zdarzeń i sytuacji, jak również służyć do celów analityczno-statystycznych i informacyjnych. Do dokumentów operacyjnych zalicza się wszystkie dokumenty posiadające bezpośredni związek z działalnością wywiadowczą oraz dokumenty dotyczące wydatków z funduszu operacyjnego.

210. Dokumenty operacyjne dzieli się na:

Strona 271 z 374

- dokumenty pisemne (informacje, pisma operacyjne, raporty, wnioski, meldunki, notatki służbowe, plany pracy i plany realizacji różnych przedsięwzięć operacyjnych, analizy operacyjne, sprawozdania itp.);
- operacyjne karty ewidencyjne;
- dokumenty graficzne (plany, rysunki, zdjęcia, filmy);
- informacje zarejestrowane na taśmach magnetofonowych, płytach i innych nośnikach informacji.

Dokument powinien być opracowany w określonej formie, w myśl przyjętych w Pionie Operacyjnym zasad i normatywów dokumentacji operacyjnej.

211. W celu jednolitego opracowywania, ewidencjonowania i przechowywania dokumentacji operacyjnej, w komórkach Pionu Operacyjnego prowadzi się teczki spraw operacyjnych, które dzielą się na następujące grupy:

- teczki rezydentur i grup wywiadowczych;
- teczki personalne i teczki pracy aparatu wywiadowczego (nielegalów, nielegalnych pracowników wywiadu, agentów, kurierów nielegalnych, współpracowników i personelu pomocniczego oraz osób pozostających w rozpracowaniu);
- teczki obiektów zainteresowania wywiadowczego;
- teczki spraw związanych z planowaniem pracy i sprawozdawczością;
- teczki materiałów o sytuacji wywiadowczej i działalności obcych kontrwywiadów;
- teczki materiałów dotyczących rezerwowych systemów łączności

wywiadowczej;

- teczki spraw finansowych;
- teczki rozkazów, zarządzeń i instrukcji operacyjnych;
- teczki innych spraw, których prowadzenie wynika z potrzeb działalności operacyjnej.

Oddziały operacyjne prowadzą ponadto niezbędne dzienniki ewidencyjne, rejestry, opisy oraz operacyjne książki obrotu finansowego i materiałowego. Jako zasadę generalną przyjmuje się, że dokumenty dotyczące określonej sprawy powinny być zawarte w jednej tezcze.

212. Szczegółowe zasady obiegu, rejestracji oraz prowadzenia i przechowywania
Strona 272 z 374

dokumentacji operacyjnej, łącznie z przechowywaniem jej w archiwum, regulują instrukcje, odpowiednie zarządzenia i wytyczne Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego.

213. **Pełną dokumentację** operacyjną prowadzi się i przechowuje wy łącznie w Centrali. W ogniwach terenowego aparatu wywiadowczego za granicą prowadzi się i przechowuje jedynie te dokumenty, które są niezbędne dla ciągłości pracy wywiadowczej. Zasady przechowywania i zabezpieczania dokumentacji wywiadowczej za granicą reguluje „Instrukcja o zasadach prowadzenia, przechowywania i zabezpieczenia dokumentacji i materiałów oraz zabezpieczenia pomieszczeń w attachatach wojskowych i rezydenturach w krajach kapitalistycznych”.

214. Jednym z warunków sprawnego i skoordynowanego działania komórek operacyjnych jest jednolicie prowadzona ewidencja osobowa. Powinna ona umożliwiać szybkie, dokładne i wszechstronne wyszukiwanie i opracowywanie materiałów, a w szczególności informacji o osobach, faktach i zdarzeniach, które stanowiły lub stanowią przedmiot zainteresowania operacyjnego.

215. Ewidencję osobową prowadzi się w kartotece operacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego. Przed dokonaniem czynności operacyjnych w stosunku do określonej osoby, oficer prowadzący sprawę zobowiązany jest sprawdzić czy nie jest lub czy nie pozostawała ona w przeszłości w zainteresowaniu innej komórki (jednostki operacyjnej). Identyczne sprawdzenia należy dokonywać w kartotekach, operacyjnych MSW i Szefostwa WSW. Szczegółowe zasady prowadzenia kartoteki operacyjnej określa „Instrukcja o pracy karto teki operacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego WP”.

216. W kartotece operacyjnej rejestruje się:

- 1) Wszystkich pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego WP zarówno wojskowych, jak i cywilnych, aktualnie pracujących, zwolnionych z pracy lub przeniesionych do rezerwy. Za rejestrację pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego WP odpowiedzialny jest Wydział Kadr Zarządu II.
- 2) Nielegalów, nielegalnych pracowników wywiadu, agentów, oso by wchodzące w skład pomocniczego aparatu agenturalnego.
- 3) Wywiadowców oraz osoby wchodzące w skład aparatu pomoc niczego Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego.

Strona 273 z 374

4) Współpracowników zagranicznego aparatu wywiadowczego, aparatu krajowego, wykorzystywanych do zadań stałych, do różnych i jednorazowych, w tym także kapitanów i 1 oficerów Polskiej Marynarki Handlowej, pozyskiwanych , do współpracy w ramach zorganizowanego systemu.

5) Kontakty pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego WP na terenie kraju,

wykorzystywane stale lub doraźnie do zabezpieczenia różnych przedsięwzięć operacyjnych.

6) Osobowe źródła zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych w państwach zainteresowania wywiadowczego.

7) Kontakty operacyjne pracowników zagranicznego aparatu wywiadowczego pod przykryciem, w tym również kontakty z interesującymi nas osobami w korpusie dyplomatycznym.

8) Ujawnionych kadrowych pracowników obcych służb specjalnych oraz osoby będące na usługach tych służb.

9) Obywateli państw kapitalistycznych, którzy powinni być ujęci w kartotece operacyjnej, w tym także te osoby, które w przyszłości mogą być obiektem naszego zainteresowania.

10) Pracowników biur, sekcji (oddziałów) łącznikowych sztabów generalnych armii państw zainteresowania wywiadowczego.

217. W Biurze „C” MSW rejestruje się wszystkich obywateli PRL, będących w zainteresowaniu operacyjnym Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Decyzję o rejestrowaniu w Biurze „C” MSW obco krajowców podejmuje szef oddziału operacyjnego, a w stosunku do agentów - Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

R o z d z i a ł V

ŁĄCZNOŚĆ WYWIADOWCZA

218. Jednym z istotnych warunków powodzenia w pracy operacyjnej jest posiadanie sprawnie działającej, niezawodnej, tajnej, szybkiej i ciągłej łączności wywiadowczej, organizowanej dla utrzymywania kontaktów wywiadowczych pomiędzy Centralą a aparatem wywiadowczym w terenie oraz wewnątrz sieci i rezydentur wywiadowczych.

219. Za organizację łączności z rezydenturami i samodzielnymi pracownikami za granicą
Strona 274 z 374

.odpowiedzialne są kierunkowe oddziały operacyjne, natomiast za organizację łączności wewnątrz rezydentur - rezydenci.

Dobrze zorganizowana łączność wywiadowcza powinna przede wszystkim zapewnić bezpieczne i stałe przekazywanie informacji i materiałów wywiadowczych do Centrali. W tym celu łączność powinna być wielokanałowa, to znaczy, że z każdą rezydenturą, ogniwiem, czy samodzielnym pracownikiem wywiadu powinny działać co najmniej dwa niezależne od siebie kanały łączności.

220. Podstawowymi zasadami organizowania łączności wywiadowczej są:

- pełna konspiracja stosowanych metod, sposobów i środków;
- operatywność, polegająca na szybkim i terminowym przekazywaniu informacji i materiałów wywiadowczych w relacji aparat zdobywający - Centrala i odwrotnie;
- niezawodność i pewność, gwarantujące bezpieczne dotarcie przesyłanych informacji i materiałów do adresata w każdych warunkach oraz w stanie wykluczającym możliwość penetracji obcych KW;
- ciągłość, zapewniająca funkcjonowanie łączności bez przerw i zakłóceń.

221. Łączność wywiadowcza dzieli się na:

- łączność osobową;
- łączność bezosobową.

222. Łączność osobowa polega na organizowaniu bezpośrednich, zakonspirowanych i posiadających odpowiednią legendę spotkań pomiędzy dwoma pracownikami wywiadu. Spotkania wywiadowcze organizuje się zwykle w celu:

- przeprowadzenia przeszkolenia zawerbowanego pracownika aparatu agenturalnego;
- postawienia zadań, udzielenia instruktażu i wytycznych, otrzymania informacji wywiadowczych, przekazania ocen pracy i omówienia innych problemów, wynikających z działalności wywiadowczej;
- przeprowadzenia kontroli pracy, wychowywania i sprawdzenia agenta, przekazania mu odpowiednich środków materiałowych i finansowych itp.

223. Spotkania wywiadowcze przeprowadza się w zawczasu wybranych i sprawdzonych miejscach oraz w uzgodnionych wcześniej terminach. Organizujący spotkanie obowiązany jest ustalić drogi dojścia i odejścia od miejsca spotkania, a także przewidzieć system sygnalizacji i sposób zabezpieczenia spotkania przed penetracją obcych organów kontrwywiadowczych. Organizując spotkanie

Strona 275 z 374

wywiadowcze, należy zawsze brać pod uwagę aktualną sytuację wywiadowczą w rejonie planowanego miejsca spotkania oraz możliwości nieskrępowanego udziału w spotkaniu zainteresowanych osób. Przygotowanie spotkania obejmuje również przewidywane miejsce i czas spotkania rezerwowego, w przypadku nie dojścia do spotkania zasadniczego w pierwszym terminie.

W działalności wywiadowczej stosuje się również tak zwane **spotkania** błyskawiczne, organizowane jedynie w celu szybkiego przejęcia materiałów. Organizowanie tego rodzaju spotkań wymaga precyzyjnego opracowania sposobu, miejsca i czasu przeprowadzenia operacji.

224. Łączność bezosobowa polega na organizowaniu kontaktów wywiadowczych i wymianie korespondencji bez osobistego spotkania się zainteresowanych osób. W tym celu wykorzystuje się:

- elementy łączności schowkowej;
- systemy sygnalizacyjne;
- łączność radiową;
- adresówki;
- łączność alarmową.

225. Łączność schowkową organizuje się w celu przejęcia materiałów wywiadowczych od aparatu zdobywającego, przekazywania korespondencji, a także do zaopatrywania rezydentur i samodzielnych pracowników wywiadu w środki materiałowo-finansowe.

Schowki powinny odpowiadać następującym wymogom:

- zapewniać możliwość przechowania określonego materiału przez niezbędny okres, z wyeliminowaniem ryzyka przypadkowego znalezienia go przez osoby postronne lub też możliwości zaginięcia, względnie uszkodzenia materiału;
- umożliwiać łatwe odnalezienie schowka przez osobę znającą jego lokalizację z zasady tylko z opisu;
- zapewniać możliwość złożenia lub podjęcia materiału w sposób skryty;
- posiadać dogodne drogi dojścia i odejścia;
- zapewnić naturalne uzasadnienie przebywania w rejonie schowka osób korzystających z niego.

226. **Systemy sygnalizacyjne** stosuje się w łączności wywiadowczej w celu przekazywania zainteresowanym pracownikom wywiadu określonych sygnałów

Strona 276 z 374

oznaczających na przykład ostrzeżenie o grożącym niebezpieczeństwie, o nie znalezieniu w schowku złożonych materiałów wywiadowczych, wywołaniu na

spotkanie w trybie alarmowym itp. W sygnalizacji wywiadowczej stosuje się następujące formy i sposoby:

- sygnalizację graficzną, w postaci różnego rodzaju umownych znaków graficznych, umieszczonych w określonym miejscu i czasie;
- sygnalizację przedmiotową, obejmującą wystawianie w określonym miejscu i czasie umownych przedmiotów;
- sygnalizację przez odpowiednie działanie, to jest wykonywanie czynności, których znaczenie jest zrozumiałe tylko dla osoby odbierającej sygnał;
- sygnalizację techniczną, polegającą na przekazywaniu umownych sygnałów przy pomocy technicznych środków świetlnych, dźwiękowych itp.

Systemy sygnalizacyjne powinny być nieskomplikowane i łatwe do zapamiętania, a równocześnie jednoznacznie zrozumiałe dla osób odbierających.

227. Łączność radiową stosuje się w celu przesyłania zaszyfrowanych lub zakodowanych radiogramów, zawierających informacje wywiadowcze i meldunki do Centrali oraz zadania, polecenia i wytyczne Centrali dla aparatu terenowego.

Dwustronną łączność radiową w okresie pokoju wykorzystuje się w zasadzie do prowadzenia korespondencji między Centralą a aparatem wywiadowczym działającym z pozycji przykrycia, w oparciu o oficjalny system łączności służby zagranicznej PRL.

Z aparatem nielegalnym, w okresie pokoju, organizuje się w zasadzie jednostronną łączność radiową (poza dwustronnymi seansami treningowymi) - od Centrali do pracowników terenowych. Dwustronną, agenturalną łączność radiową uruchamia się w okresie zagrożenia i wojny, wykorzystując w tym celu specjalny sprzęt nadawczoodbiorczy (szybka telegrafia), pozwalający na przesyłanie nie korespondencji w bardzo krótkim czasie, co zabezpiecza przed spelengowaniem pracujących radiostacji.

228. **Adresówki** wykorzystuje się do przesyłania korespondencji wywiadowczej, zakamuflowanej w normalnych przesyłkach pocztowych. Tą drogą można przesyłać krótkie informacje wywiadowcze, zadania, polecenia, sygnały uprzedzające o zagrożeniu, wywołujące na spotkania, wymiany itp. Najczęściej stosowanymi sposobami utajniania korespondencji, przesyłanej na adresówki, są tajnopisy lub umowne frazy oraz odpowiednio kamuflowana mikrofotografia (kropki). Treść informacji,
Strona 277 z 374

sporządzona przy użyciu tajnopisu lub wykonana w postaci kropki, w niektórych przypadkach może być przesyłana wyłącznie po uprzednim jej zaszyfrowaniu.

Chodzi tu o takie dane, jak: nazwiska i adresy pracowników aparatu wywiadowczego, miejsca ich pracy, terminy i miejsca operacji oraz inne szczegóły, mogące doprowadzić do dekonspiracji w wypadku ujawnienia korespondencji przez obcy kontrwywiad.

229. **Łączność alarmowa** stanowi integralną część systemu łączności wywiadowczej z określonym ogniwem aparatu agenturalnego. Łączność alarmowa służy do:

- powiadamiania o grożącym niebezpieczeństwie;
- zapewnienia ciągłości łączności w wypadku zerwania lub zlikwidowania zasadniczych kanałów łączności;
- pilnego przekazania zadań, informacji lub materiałów wywiadowczych.

W łączności alarmowej wykorzystuje się sygnalizację graficzną i przedmiotową, telefony, radio, schowki, adresówki itp.

230. Wybór form i sposobów łączności wywiadowczej zależy przede wszystkim od zadań realizowanych przez danego agenta, jego przygotowania wywiadowczego, lojalności oraz warunków jego pracy.

Miejsca spotkań, punkty błyskawicznej wymiany materiałów, schowki i sygnałówki nie powinny być wykorzystywane więcej niż 1-2 razy.

Systemy i środki łączności wywiadowczej powinny być systematycznie wzbogacane i ulepszone.

231. W łączności pomiędzy Centralą a aparatem zagranicznym, działającą cym pod przykryciem, stosuje się następujące **kanały** łączności, funkcjonujące równolegle:

- dyplomatyczną pocztę kurierską dla przesyłania zasadniczej, tajnej poczty wywiadowczej;
- łączność radiową i dalekopisową MSZ dla przekazywania pilnej - korespondencji;
- pocztę kapitańską dla przesyłania korespondencji jawnej - zgodnie z obowiązującymi przepisami Departamentu Łączności **MSZ**.

Powyższe kanały łączności, stosowane w odniesieniu do aparatu wywiadowczego, działającego na terytorium potencjalnych naszych przeciwników, mogą funkcjonować jedynie w okresie pokojowym. W czasie wojny powyższe kanały łączności mogą być stosowane tylko z rezydenturami, działającymi na terenie państw neutralnych.

Strona 278 z 374

232. W łączności pomiędzy Centralą a nielegalnymi rezydenturami lub samodzielnie działającymi pracownikami wywiadu stosuje się zwykle następujące formy łączności:

- łączność osobową - spotkania wywiadowcze, przeprowadzane przez nielegalnych kurierów z pracownikami aparatu agenturalnego (spotkania przeprowadza się z zasady na terenie krajów trzecich);
- łączność bezosobową - systemy schowków, obsługiwane przez kurierów i łączników;
- adresówki w kraju i za granicą;
- punkty kontaktowe;
- łączność radiową, głównie jednostronną.

233. Dokumentację systemów łączności poszczególnych rezydentur lub samodzielnych pracowników aparatu agenturalnego przechowuje się w teczках pracy, prowadzonych w kierunkowych oddziałach operacyjnych. Systemy łączności z cenną agenturą podlegają zatwierdzeniu przez Zastępcę Szefa Zarządu ds. Operacyjnych, natomiast z pozostałą agenturą - przez starszych inspektorów Pionu Operacyjnego.

234. Łączność wywiadowczą wewnątrz rezydentury organizuje rezydent, który jest odpowiedzialny za jej sprawne funkcjonowanie. Formy i sposoby łączności, stosowane wewnątrz rezydentur, zależą głównie od charakteru rezydentury, jej zadań oraz potrzeb i możliwości.

235. W rezydenturach aparatu wywiadowczego, pracującego pod przykryciem zagranicznych placówek oficjalnych, podstawową i często jedyną formą łączności wewnętrznej są kontakty osobiste rezydenta i jego zastępcy z podległymi pracownikami. Kontakty te powinny być jednak organizowane w taki sposób, aby posiadały zawsze naturalne i nie budzące zastrzeżeń uzasadnienie wobec osób postronnych. Odnosi się to do wszelkich kontaktów z kadrowymi pracownikami wywiadu pracującymi pod przykryciem i współpracownikami. Kontakty operacyjne należy organizować w warunkach zabezpieczających przed podsłuchem i obserwacją obcego kontrwywiadu.

236. W niektórych państwach zainteresowania wywiadowczego pracownicy aparatu działającego z pozycji przykrycia realizują także za pomocą z zakresu utrzymywania łączności z aparatem agenturalnym. W tych wypadkach w łączności z agenturą stosuje się odpowiednio opracowane systemy łączności osobowej i bezosobowej.

Strona 279 z 374

Stały nadzór nad pracownikami aparatu pod przykryciem ze strony obcych organów kontrwywiadowczych nakazuje ograniczać kontakty osobowe z agenturą do niezbędnego minimum. Należy natomiast szerzej stosować i stale doskonalić sposoby utrzymywania kontaktów bezosobowych, które powinny stanowić podstawową formę łączności z agenturą.

237. W **rezydenturach agenturalnych** stosuje się w zasadzie takie same formy i sposoby łączności, jak pomiędzy Centralą wywiadu a rezydenturami agenturalnymi (nielegalnymi), z wyjątkiem łączności radiowej.

238. Jakkolwiek dobrze zakonspirowane rezydentury agenturalne są mniej narażone na przeciwdziałanie organów KW, stosowane wewnątrz nich systemy łączności muszą zapewniać całkowite bezpieczeństwo wszystkim pracownikom określonego ogniwa aparatu nie legalnego. Osiąga się to przez ścisłe przestrzeganie zasad konspiracji wywiadowczej.

R o z d z i a ł VI

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

239. W zakresie działalności wywiadowczej Pion Operacyjny współpracuje i współdziała z niektórymi krajowymi instytucjami państwowymi, a przede wszystkim z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych (głównie z Departamentem I i II), Szefostwem Wojskowej Służby Wewnętrznej i jego terenowymi jednostkami operacyjnymi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Handlu Zagranicznego i GM i podległymi mu centralami oraz z innymi instytucjami wojskowymi i cywilnymi.

Zakres i formy współpracy Zarządu II Sztabu Generalnego WP z odpowiednimi instytucjami państwowymi określają zawarte dwu stronne porozumienia w tym zakresie.

240. Do utrzymywania bezpośrednich kontaktów służbowych z odpowiednimi jednostkami operacyjnymi MSW, Szefostwa WSW oraz innymi, współdziałającymi z Zarządem II Sztabu Generalnego WP instytucjami państwowymi, upoważnieni są oficerowie Pionu Operacyjnego, na podstawie decyzji Zastępcy Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

241. Rezydenci aparatu zagranicznego, działającego pod przykryciem, obowiązani są do ścisłej współpracy i współdziałania z rezydentami Departamentu I MSW, pracującymi *Strona 280 z 374*

pod przykryciem polskich placówek zagranicznych. Zasady i formy współpracy rezydentów za granicą określa odrębna instrukcja, obowiązująca przedstawicieli wyżej wymienionych służb wywiadowczych.

242. Pion Operacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego WP realizuje szereg przedsięwzięć specjalnych w odniesieniu do osób pozostających w jego zainteresowaniu operacyjnym. Do ważniejszych przedsięwzięć należy zaliczyć:

- kontrolę korespondencji;
- podsłuch w lokalach;
- podsłuch rozmów telefonicznych;
- przeprowadzanie ustaleń i wywiadów środowiskowych; - organizowanie i prowadzenie obserwacji zewnętrznej.

243. Przedsięwzięcia powyższe realizowane są przez oddziały Pionu Operacyjnego przy współdziałaniu i pomocy odpowiednich służb operacyjnych MSW i Szefostwa WSW, na podstawie określonych przepisów i uprawnień.

Decyzję na zastosowanie wyżej wymienionych przedsięwzięć specjalnych podejmuje Zastępca Szefa Zarządu II ds. Operacyjnych.

244. W celu ułatwienia kontaktowania się z interesującymi wywiad osobami i instytucjami oraz dla zachowania konspiracji, oficerowie Zarządu II Sztabu Generalnego WP, prowadzący pracę operacyjną na terenie kraju, mają prawo posługiwania się osobistymi dokumentami operacyjnymi, do których należą:

- legitymacja pracownika polskiego wywiadu wojskowego;
- operacyjny dowód osobisty;
- legitymacja funkcjonariusza MO;
- operacyjne legitymacje służbowe pracowników różnych instytucji państwowych;
- inne pomocnicze dokumenty wywiadowcze.

245. Osobiste dokumenty operacyjne wykorzystywane są przede wszystkim do przedstawiania się podczas kontaktów z osobami rozpracowywanymi, w kontaktach służbowych z instytucjami i urzędami w wypadkach, kiedy posługiwanie się własnymi dokumentami nie jest celowe lub niewskazane. Operacyjne legitymacje służbowe różnych instytucji mogą być wykorzystywane również przy przejazdach państwowymi środkami lokomocji, podczas dokonywania meldunków w hotelach i
Strona 281 z 374

w innych sytuacjach, podyktowanych względami wykonywanych zadań służbowych. Operacyjnych dokumentów osobistych nie wolno wykorzystywać w celach nie związanych z wykonywaniem zadań operacyjnych. Szczegółowe zasady posługiwania się dokumentami operacyjnymi określone są w odrębnych przepisach.

246. Na pokrycie kosztów, związanych z prowadzeniem działalności wywiadowczej w kraju i za granicą, Pion Operacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego WP dysponuje złotowym i dewizowym funduszem operacyjnym. Rozchodowanie funduszu odbywa się na podstawie budżetów poszczególnych komórek organizacyjnych Pionu i zgodnie z obowiązującymi przepisami finansowymi. Osoba podejmująca decyzję w sprawach wydatków finansowych powinna każdorazowo uwzględniać ich celowość i potrzebę racjonalnego gospodarowania funduszem.

Strona 282 z 374

Aneks nr 3

1. „Organizacja bezpiecznej i niezawodnej łączności agenturalnej w relacji agent – Centrala w obecnie istniejącej sytuacji.”

W obecnie istniejącej sytuacji, kiedy istnieje duża izolacja kraju praktycznie nie jest możliwe utrzymywanie łączności agenturalnej dotychczasowymi metodami. Wprowadzony stan wojenny spowodował z jednej strony blokadę naszych granic i praktycznie całkowite ograniczenie poruszania się osób w relacji zagranica – kraj. Wykluczyło to możliwość wykorzystywania łączników i kurierów nielegalnych, a ponadto odcięło od kraju tę agenturę, która z różnych względów służbowych czy prywatnych /rodzinnych/ okresowo przyjeżdżała do kraju. Wprowadzone przez władze restrykcje w odniesieniu do usług pocztowych wykluczają w znacznym stopniu możliwości korzystania z korespondencji listowej jako formy przesyłania wiadomości agenturalnych.

Na powyższą sytuację nakłada się zwiększone zainteresowanie sprawami polskimi przez rządy państw zachodnich, co obok różnego rodzaju deklaracji politycznych i restrykcji gospodarczych występuje w formie ograniczenia swobody poruszania się pracowników polskich placówek oraz zwiększonej kontroli wszelkich kanałów kontaktowania się osób z państw zachodnich z Polską.

W tej sytuacji istnieje pilna potrzeba wypracowania nowych metod bezpiecznej i niezawodnej łączności agenturalnej gwarantującej nam możliwość kontaktowania się z agenturą w sytuacji podobnej do obecnej lub w jeszcze większej izolacji.

Nie ulega wątpliwości, że w sytuacji narastającego napięcia międzynarodowego występującego między państwami obu bloków /systemów politycznych/ i nawrotu atmosfery

zimnej wojny jedyną drogą zapewniającą utrzymanie sprawnie działającej łączności będzie posiadanie jednej lub kilku aktywnie pracujących ekspozytur Centrali zorganizowanych na terytorium państw neutralnych – trzecich, nie włączonych w sposób trwały do żadnego z bloków.

Państwa te muszą gwarantować względną swobodę kontaktów zagranicznych /wjazdy, wyjazdy, korespondencja, telefony/ i poruszania się po własnym terytorium osobom posiadającym różne paszporty i obywatelstwa.

Ponadto państwa te winny być położone możliwie blisko od Polski oraz terenów działania naszej agentury, a przede wszystkim winny gwarantować stosunkowo pewną i łatwą komunikację.

Strona 283 z 374

Biorąc pod uwagę aktualną sytuację w Europie do państw, które mogą spełniać

powyższe założenia w mniejszym, lub większym stopniu i mogą być brane pod uwagę

można zaliczyć: Finlandię, Szwecję, Austrię, Szwajcarię, Jugosławię, Liban oraz inne

państwa Afryki Północnej w zależności od ich przeszłych powiązań politycznych.

W kilku z w/w państw /2-4/ Zarząd II winien posiadać swoje ekspozytury działające pod postacią wszelkiego rodzaju przedsiębiorstw handlowych, produkcyjnych i usługowych.

Przedsiębiorstwa te, mając swoje przedstawicielstwa w państwach naszego zainteresowania wywiadowczego, ułatwiałyby utrzymywanie łączności z agenturą działającą na terenie tych państw.

Do realizacji tego przedsięwzięcia należy wykorzystać powstające w wielkiej ilości przedsiębiorstwa polsko-polonijne oraz mające powstać na terenie Polski w najbliższym czasie /po uchwaleniu przez sejm w kwietniu br. odpowiednich ustaw/

przedstawicielstw /oddziałów/ firm zagranicznych.

Aktualnie na terenie kraju działa ponad 100 firm polsko-polonijnych lub polonijnych. Z liczby tej co najmniej kilkanaście z uwagi na swój charakter organizacyjny oraz prowadzoną działalność można by wykorzystywać do celów

łączności wywiadowczej. Problem ten jest w trakcie badania i rozpracowywania przez sekcję „N” Oddziału VIII.

Aby firma polonijna mogła być brana pod uwagę jako element w organizowaniu

łączności wywiadowczej musi ona spełniać następujące zasadnicze warunki:

1. Być częścią firmy /oddziałem/ działającej za granicą w co najmniej jednym z interesujących nas państw lub posiadać własne oddziały w co najmniej jednym kraju Europy zachodniej;
2. Mieć taki profil działalności, aby była możliwość stałej komunikacji na linii zagranica-kraj /wyjazdy ludzi, korespondencja, telefon, telex, transport towarów itp./;
3. Zatrudniać zarówno w kraju, jak i w oddziałach zagranicznych osoby z Polski.

W celu wykorzystania już istniejących i nowopowstających firm polonijnych dla

potrzeb łączności wywiadowczej należy:

- dokonać pełnego rozeznania zasad działania tych instytucji;

Strona 284 z 374

- wytypować firmy spełniające w najwyższym stopniu nasze potrzeby;

- mieć przygotowanych pracowników kadrowych wywiadu, których kwalifikacje będą umożliwiały uzyskanie zatrudnienia w interesującej nas firmie.

Zbieraniem informacji na powyższy temat zajmuje się będący na kontakcie sekcji

„N” nasz współpracownik, który ma dostęp do całości spraw z racji wykonywanej

pracy. Ze wstępnych ustaleń wynika, że np. istnieją na terenie Polski firmy, które mają

główną siedzibę w Berlinie Zachodnim, a oddziały w RFN. Taki układ terytorialny byłby

korzystny do zabezpieczania łączności na teren RFN, a może i inne państwa zachodniej

Europy.

Ponadto przedstawiciel jednej z brytyjskich firm jest w trakcie załatwiania zgody na

otwarcie na terenie Polski przedsiębiorstwa o szerokim profilu, zajmującego się m.in. eksportem różnorodnych usług /załatwiono już m.in. wysłanie do RFN pierwszych grup spawaczy i innych fachowców/. Firma będzie się zajmowała zatrudnianiem ludzi za granicą, wysyłając ich na paszportach prywatnych z pominięciem Polservice.

Na dyrektora regionalnego tej firmy brytyjski właściciel rekomenduje naszego współpracownika. Dałoby to nam całkowity dostęp do działalności firmy i pozwoliłoby w pewnym stopniu wpływać na oferowany przez nią profil usług, korzystny z punktu widzenia wywiadowczego.

Powyższe działania oczywiście będą tylko półśrodkami, krokami zmierzającymi

do stworzenia poza krajem faktycznych ekspozytur działających na bazie różnych

przedsiębiorstw handlowych, usługowych i produkcyjnych. Chodzi głównie o to, aby

poprzez prywatne firmy polsko-polonijne i polsko-zagraniczne wyjść poza granicę kraj,

uzyskać pewne doświadczenie i bazę działania.

Po stworzeniu w ten sposób bazy do samodzielnego działania, przygotowaniu pewnej ilości osób z niezbędnym doświadczeniem zawodowym będziemy w stanie

otworzyć własne /zarządowe/ przedsiębiorstwa handlowo-usługowe spełniające rolę

naszych ekspozytur.

Oczywiście należy się liczyć z koniecznością zainwestowania pewnych sum pieniędzy przy organizowaniu tych przedsiębiorstw, jednakże po rozwinięciu przez nie

działalności będą się one utrzymywały same, a nawet w pewnych wyjątkowo sprzyjających sytuacjach mogą przynosić dochód.

Strona 285 z 374

Aby osiągnąć pozytywne rezultaty w tej dziedzinie niezbędna jest stała, systematyczna i długofalowa działalność przez okres 5 - 10 lat.

Cały problem wymaga szczegółowego rozpracowania i zbadania. Wymaga to dosyć dużego zaangażowania szeregu osób przez dłuższy czas, jednakże uważam, że w aktualnej sytuacji międzynarodowej i przy jej tendencjach rozwojowych w przyszłości, powyższe rozwiązania mogą być jednym ze sposobów zabezpieczenia kierowaniem naszą agenturą i utrzymywaniem z nią łączności.

W celu uzyskania w miarę szybko pozytywnych wyników w tym zakresie należy zespolić wysiłki wszystkich oddziałów Pionu Operacyjnego w kierunku zebrania maksymalnych informacji na temat działalności powstających w Polsce firm obcych i w miarę możliwości dążyć do zatrudniania w nich naszych pracowników kadrowych lub

współpracowników.

Inną z form zabezpieczenia łączności może być uzyskanie przedstawicielstwa firmy zagranicznej na teren Polski przez naszego człowieka. Wydaje się, że szereg naszych oficerów, którzy nabyli odpowiedniego doświadczenia zawodowego w czasie pracy pod przykryciem mogłoby się podjąć reprezentowania jednej lub kilku firm zachodnich na terenie Polski. Takie ustawienie dawałoby im uzasadnioną swobodę wyjazdów zagranicznych przy okazji których mogliby spełniać rolę kurierów lub łączników.

Pewne fakty wskazują na to, że szereg osób zajmujących się handlem bronią lub sprzętem specjalnym gotowe byłoby mieć w Polsce swego stałego przedstawiciela. Fakt ten wymaga dokładnego zbadania i rozpracowania m.in. przy pomocy naszych oficerów zatrudnionych w różnych instytucjach przykrycia.

Powyższe opracowanie nie daje gotowej recepty na łączność w relacji agent-Centrała, do natychmiastowego wprowadzenia. Przedstawia ono pewne propozycje do rozpracowania i wprowadzenia w życie z myślą o perspektywicznym rozwoju kierowania pracą agenturalną z pozycji nielegalnych.

kmdr por. A. Król

1.03.1982 r.

wydruk. w 1 egz. -a/a

wyk. i druk. AK

DEWM nr. 061

Strona 286 z